

POBUDA LITOSTROJA V MESECU TEHNIKE *Delavska knjižnica v Ljubljani*

TIPIZACIJA PROIZVODNJE MOSTOVNIH ŽERJAVOV

LITOSTROJ SE ZAVZEMA ZA OBČEDRŽAVNO IN OBVEZNO STANDARDIZACIJO V IZDELOVANJU ŽERJAVOV, SPREJEMLJIVO ZA VSE UPORABNIKE TEH NAPRAV

Litostroj je edini proizvajalec v naši državi in eden izmed redkih na našem starem kontinentu, ki ima izdelano tipizacijo vsega svojega obsežnega programa električnih tekalnih žerjavov. Ko smo se pred sedmimi leti lotili najprej modernizacije žerjavov, hkrati pa hoteli raznovrsne tipe in nosilnosti urediti v neko urejeno vrsto, nismo pričakovali, da bo tipizacija zavzela tak obseg. Poudariti moramo pri tem dvoje: prvič, da nismo imeli pri tem delu nikjer nikakršnega vzora, saj so se prvi glasovi in predlogi začeli n. pr. v nemški literaturi komaj to leto pojavljati, drugič, da to ni samo zasilno opravljen red v obilici različnih tipov, temveč da imamo tipizacijo izvedeno na dosledni znanstveni osnovi, v tako imenovanem geometričnem modulnem sistemu.

Pri tem so izvedbe žerjavov v vseh svojih sestavnih delih, tako v mačkah kot v mostovih, čeprav so bili le-ti doslej popolnoma različni pri vsakem naročilu, povsem enaki, podobni kot jajce jajcu — z edino razliko, da so različne velikosti, se pravi, da imajo različne nosilnosti.

Mislimo, da je treba tu pojasniti razliko med izrazi tipizacija in standardizacija; s prvim označujemo poenotenje proizvodov iste vrste, a različnih velikosti v okviru enega samega podjetja, kot interni zakon, medtem ko pod izrazom »standardizacija« razumemo poenotenje določenih proizvodov v državnem merilu, kar ima moč zakona.

Tipizacijo imamo ne le za tehnični, temveč predvsem za ekonomski element, ki nam omogoča znižanje cene, boljše organizacijo izdelave in vzdrževanja. Vprašanje ekonomičnosti ni važno samo za proizvajalca, ki lahko s tem vpliva na svojo konkurenčno sposobnost in čisti dobiček, marveč tudi na ekonomsko računico kupca. Na to zadnje vprašanje pa danes ni mogoče dati pozitivnega odgovora.

Ko bomo našo tipizacijo do kraja izdelali, ne bomo več izdelovali žerjavov po zahtevah kupca, temveč bomo izbirali ustrezno tipsko velikost žerjava po svoji volji, iz naših tipskih vrst in po zakonih, ki izhajajo iz pogonskih pogojev naročenega žerjava. Vsa tehnična dokumentacija mora biti do določene meje že izdelana. Maloserijska izdelava posameznih delov je namreč mogoča tudi pri žerjavih. Če bomo dosegli splošno tipizacijo teh elementov, bomo napravili prvi korak k racionalizaciji, kajti pravi elementi predstavljajo nadomestne dele, ki jih mora imeti na skladišču vsako podjetje za nemoteno delo svojih žerjavov. Vsako podjetje mora danes sproti izdelovati dele, ki so podvrženi obrabi, da lahko odstranijo obratovalne motnje. Če navedem, da ima večja železarna 160 do 200 žerjavov in da je vsak žerjav opremljen drugače, potem je jasno, da zavzemajo dela remonta in zaloge nadomestnih delov tolikšen obseg, da ga ne more upravičiti noben ekonomsko misleč gospodarstvenik.

S pretehtano tipizacijo je mogoče organizirati proizvodnjo tako, da je večji del sestavnih delov že na skladišču. Tako nam preostane samo izdelava varjenih mostov in ogrodij mačka ter montaža.

Tipizacija mora biti grajena po sodobni metodi tipiziranja po standardnih normah vrst v geometričnem zaporedju. Vse mere pa tudi druge veličine se vrste po zakonu podobnosti, ki ga ni težko najti po fizikalnih zakonih. Po tem principu so izdelani

standardi za posamezne osnovne sestavne elemente (sklopke, zavori, kolesa, vrtenice in škrpčevnike), razen tega pa tudi standardi za celotne žerjave in njihove karakteristike. Po takšnih standardih je mogoče, da izbere projektant tovarniškega objekta pravi žerjav in po tem prilagodi vse ostale dimenzije zgradbe, kakor tudi ostale zahteve, ki so povezane s proizvodnim procesom. V nasprotnem primeru je proizvajalec žerjava vedno prisiljen, da odstopa od svoje tipizacije, da projektira žerjav individualno od primera do primera in nekoristno zapravlja projektantske kapacitete.

Litostroj po novem predlaga, da se zaradi boljšega vzdrževanja, izmene delov, boljše koordinacije med gradbenimi in strojnimi projektanti, kakor tudi za-

delo, po drugi strani pa, da omogočimo hitro ponujanje žerjavov raznim naročnikom — so se z leti pridruževali vedno novi in širši cilji in nagibi. Skrajšali smo čas, ki je potreben za izdelavo načrtov, zmanjšali so se stroški za načrte, hkrati pa so izginili primeri, ko nismo mogli z našo ponudbo priti na licitacijo zaradi kratko odmerjenega časa.

Te praktične ekonomske prednosti, ki jih je bilo mogoče najprej otipati, so se kasneje razrasle v mnogo širše. Z večjim številom enakih delov se tudi proizvodnja lahko mnogo bolj rentabilno organizira. Dobavni roki so lahko mnogo krajši, kajti načrti, specifikacije materiala in normativi so že v večjem delu izdelani.

Proces tipiziranja še ni zaključen. V zadnjem času se je konkurenčni položaj, tako na domačem kot tudi na svetovnem trgu, tako zaostril, da je vprašanje tudi najneznatnejše pocenitve proizvoda velikega pomena. V najkrajšem času moramo rešiti probleme pocenitve tehnične dokumentacije, skrajšanja finalizacije načrtov in poenostavljanja delovnih postopkov do najmanjše podrobnosti, predvsem pa znižati težo z novimi konstruktivnimi prijemi in prilagoditi našo tipizacijo novim predpisom v državah,

odpravila sto in več različnih tipov sestavnih delov, ki se vedno trošijo in jih je treba nadomestiti, izdelovati in jih imeti tudi na skladišču.

Te notranje težnje različnih podjetij so danes medsebojno izolirane. Potrebno bi jih bilo združiti ter postaviti za vse veljavno standardizacijo. Ta standardizacija bi bila obvezna, a tudi za vse sprejemljiva, ker bi se ji z določenimi kompromisi vse njihove različne zahteve prilagodile.

Da bo do tega kmalu prišlo, je nujno, saj naše čvrsto se razvijajoče gospodarstvo to čedalje bolj terja. Navsezadnje živimo v socialističnem sistemu, ki s standardi vtirjuje vse izdelovalce in uporabnike v enotno delovanje. V tem primeru bo naša tipizacija prerasla v občedrjavno standardizacijo, ki bo imela zakonsko moč in obveznost. Pri sestavljanju državnega standarda pa bo imel Litostroj kot prvi pobudnik na tem področju, vodilno vlogo.

inž. Marko Kos

Za zmanjševanje režijskih stroškov

V tem mesecu je prvič stekla vroča voda po cevovodih iz centralne kurilnice podjetja v našo Industrijsko šolo. S tem smo se približali cilju, ki sta si ga postavila podjetje in Energetski obrat v svojem perspektivnem planu za ureditev cenejši in koristnejši proizvodnje in uporabe toplotne energije v podjetju. Tako bomo imeli po končani rekonstrukciji v podjetju samo eno kurilnico, ki je v precejšnji meri mehanizirana in je sposobna ceneje proizvajati toplotno energijo z manjšim številom zaposlenih, pod bolj ugodnimi delovnimi pogoji.

Objekt Industrijske šole je ogrevala in prpravljala toplo vodo za kopalnice lastna, srednje velika kurilnica, ki je imela tri kotle in skladišče premoga v kleti glavnega objekta. Za posluževanje kotlov in naprav je bilo v zimskem času potrebno večje število delavcev, ki so morali vsa dela opraviti ročno, kar je pri nizkih zunanjih temperaturah zahtevalo od njih precej napora. Dotrajanost kotlov, ki bi jih bilo treba zamenjati z novimi, je še pospešila, da smo ta denarna sredstva raje vložili v rekonstrukcijo tega omrežja in s tem dosegli, da se kurilnica s kotli vred demontira in dobre naprave odprodajo, Industrijska šola pa se priključi na omrežje nove kurilnice.

Pri ureditvi smo izkoristili tudi nove načine avtomatične regulacije, tako da odpade vsako ročno posluževanje, ki je bilo s sedanjimi napravami še potrebno; s tem smo začeli krepkeje delati tudi na polju avtomatizacije naših naprav.

Koristnost in pravilnost izpolnjevanja programa Energetskega obrata za podjetje naj prikaže samo nekaj podatkov o zmanjševanju stroškov na toplotni energiji za podjetje, ki smo ga do-

segli samo z rekonstrukcijo ogrevalnega omrežja v Industrijski šoli:

— Vrednost demontiranih naprav v kurilnici šole, ki so delno že odprodane, znaša nad 4 milijone dinarjev.

— Sproščen je prostor, kjer je bil skladiščen premog, v skupni površini nad 200 kvadratnih metrov, kjer bo Uprava podjetja uredila svoj centralni arhiv.

— Odpadli so vsi zaposleni delavci pri premogu in kurjenju; premestili smo jih v proizvodne delavnice.

— Od odpadlih dimnih kanalov in dimnika bomo dobili več tisoč kosov opeke, ki je še uporabna.

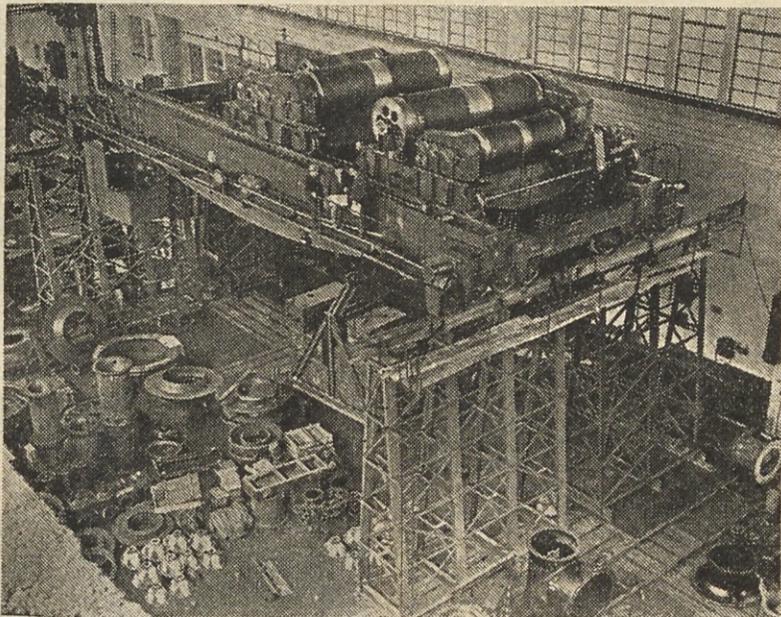
— Znatno se bo znižala cena proizvedene kalorije, ker kurilnica podjetja lahko kuri lignit, vtem ko je morala kurilnica šole zaradi svojih naprav kuriti boljši premog.

Pri vsem tem pa smo še ukiniteli delovna mesta, ki so terjala težje fizično delo in bila izpostavljena plinu, vročini in prahu, skratka vsem zdravju škodljivim vplivom.

ZVONIMIR TEPINA

»OD JUGOSLOVANOV BI SE LAHKO MNOGO NAUČILI«

V 8. številki našega časopisa smo poročali o obisku ministra za elektrogospodarstvo in namakanje Pakistana g. Ghulama Faruka in njegovih izjavah o industrijskem razvoju Jugoslavije. Prejeli smo sedaj nekaj izvlečkov iz pakistanskih časnikov o njegovih izjavah o Jugoslaviji po njegovi vrnitvi v domovino. Iz njih povzemamo, da je naš pakistanski gost imel svoj obisk v Jugoslaviji »za najbolj prijetno presenečenje, ki ga je doživel med svojimi bivanjem v Evropi«. Nekaj neverjetnega je, tako je nadaljeval, kako in koliko so Jugoslovani v sorazmerno kratkem času uspeli zgraditi v svoji deželi. Objekti, tako industrijski kakor energetski, ki jih je imel priložnost videti, so ga navdušili: »To so ogromni objekti, o katerih si nismo mislili, da jih je moč videti v Jugoslaviji. Prepričan sem, da se Jugoslavija razvija v deželo bodočnosti v Evropi... Jugoslovani so vse to dosegli samo s svojo vztrajnostjo in trdim delom. Moj obisk mi je odkril velike razvojne možnosti te dežele in menim, da bi se mogli od njih mnogo naučiti, saj so sposobni, da izdelajo praktično vse, kar bi mi potrebovali, tudi največje objekte.«

Električni mostni tekalni žerjav, ki smo ga izdelali za Indijo

radi pocenitve proizvodnje čimprej sestavimo državni standardi, in to na isti osnovi in principih, kot so tipske vrste Litostroja. To zahtevo opravičujemo z vse večjo potrebo tekalnih žerjavov vseh vrst v vseh vrstah industrije. V prvi vrsti pa to terja neverjetno visoka vsota v rezervnih delih, ki so za vsak žerjav drugačni in predstavljajo stotino variant teh sestavnih elementov, hkrati pa tudi neupravičeno visoka mrtva obratna sredstva.

Razloge, ki so nas napotili k tipizaciji, je danes težko definirati. K prvemu nagibom, da pri žerjavih (kot pri tipičnih predstavnikih individualne proizvodnje) vsaj z načrti (kot s tehnično podlago) damo osnovo sistematičnosti in tako skrajšamo zamudno in dolgo konstruktorsko

kjer se nameravamo prvič pojaviti — to so naloge, katerih osnovno rešitev smo že našli.

Že izvedena tipizacija, njeni principi in teorija, ki smo jih usvojili, nam bodo služili pri tem kot urejena in čvrsta baza. Iz vsega našega dela je vidna rdeča nit, ki nas je vodila že vsa leta nazaj, a v tej osnovni poti je tudi naša perspektiva. Imamo mirno zavest, da točno vemo, kakšne naloge nas čakajo in kako naj jih rešujemo. Delovni kolektiv lahko za strojem in montaži to našo težnjo otipljivo in nazorno spoznava pri svojem dnevnem delu.

Tipizacija naj nazadnje koristi naročniku-uporabniku tekalnih žerjavov. V naši državi je nešteto podjetij (naj omenim samo železarne), kjer je v dnevnem obratovanju na stotine žerjavov. Tudi oni težje za tipizacijo, ki naj bi

Projekt doslej največje turbine

Poslali smo ponudbo za opremo hidroelektrarne Benmore v Novi Zelandiji — Projekt doslej naše največje turbine je bil zaupan Leopoldu Malovru — Upamo, da bomo kljub hudi mednarodni konkurenci uspeli — Preizkusili bomo sposobnost naših zastopnikov v Novi Zelandiji

Sredi septembra je izvoznik oddelek Litostroja odposlal v Novo Zelandijo ponudbo za turbine s pomožno opremo za hidroelektrarno Benmore. To je prvi nastop Litostroja kot izdelovalca turbin v tem delu sveta. Ponudba je pomembna tudi zaradi tega, ker je Litostroj prvič projektiral in ponudil turbino, ki je po svojih dimenzijah in moči tolikšna, da jo mirno lahko prištevamo med gigantske turbine. (Dimenzijsko doslej največjo turbino je Litostroj izdelal za HE Peruco, najmočnejšo pa za HE Split.)

Razpis za Novo Zelandijo je zahteval ponudbo za 6 ozroma v alternativni za dve Francisovi turbini s spiralnim okrovom in naprično gredjo po 126.730 KS na padeu 92,2 m in s 167 vrtljaji na minuto. Turbina, ki naj ustreza tem zahtevam, mora imeti gonilnik 4400 mm premera in vodilnik visok 820 mm. Za dovod 116 m³ vode k vodilniku je potrebna spirala z vstopnim premerom 4300 mm in celotno širino približno 14 m, za prenos moči na generator pa gred s premerom blizu 1 m.

Projekt turbine (s samomazalnim vodilnim ležajem), ki je bil zaupan tov. Leopoldu Malovru, predvideva skoraj v celoti varjeno konstrukcijo iz kotlovske plo-

čevine. Liti so samo gonilnik, vodilne lopate, tesnilka in nekateri drugi drobnejši sestavni deli. Spirala tak h dimenzij je lahko zvarjena in preizkušena le na terenu. Njeni segmenti bodo doma upognjeni, pripravljeni za varjenje in samo začasno spojeni s predvodilnim obročem in med seboj, to pa zaradi kontrole nateganja. Spirala z varjenim predvodilnikom bo tehtala 135 ton. Za gonilnik, težak 51 ton in odlit iz navadnega ali nerjavečega jekla, smo zaradi nezadostnih kapacitet naše livarne morali poiskati ustrezno ponudbo v tujini. V ilustracijo naj še navedemo, da tehta gred 31 ton, štiridelni turbinski pokrov prav toliko, obloga sesalne cevi 28 ton, celotna tur-

bina brez regulacije in ostalih pomožnih naprav pa 372 ton.

Zaradi odlične in preizkušene hidravlične oblike gonilnika smo v ponudbi lahko jamčili poudarjeno povprečno izkoristka pri 95%, 85% in 75% obremenitve v vrednosti 0,9245, pri čemer smo pristali na penale 47.000.—Lstg za vsak % nedoseganja te vrednosti.

Avtomatsko regulacijo smo nudili v že tradicionalni domači izvedbi, ki združuje vse sestavne dele (razen servomotorjev) v enem konstrukcijskem sklopu. Za razliko od dosedanjih naprav pa smo namesto domačega AT4 predvideli elektronsko glavo švedske trvdke ASEA.

Čeprav ima naša ponudba hišo v litih gonilnikih, ki jih bo konkurenca gotovo nudila v varjeni izvedbi, upamo, da se bomo dostojno uvrstili v lestvici cen in tehničnih koncepcij. V najugodnejšem primeru bomo s to ponudbo spoznali, kje so cene naših velikih turbin v primerjavi s cenami na svetovnem trgu in preizkusili bomo sposobnost naših zastopnikov v Novi Zelandiji, ki pri zagovarjanju naše ponudbe — spričo manjših referenc — ne bodo imeli lahkega stališča.

LEOPOLD ŠOLC

Naše razstave na zagrebškem velesojmu

Na letošnjem Zagrebškem velesojmu (od 10. do 25. IX. 1960) smo imeli velik razstaveni prostor ob našem bazenu pred paviljonom strojegradnje (glej sliko v glavi našega časopisa na prvi strani), kjer smo razen raznih vrst črpalk, v pogonu in posebej, prvič pokazali obiskovalcem tudi naše novo prevozno dvigalo, ki ga bomo izdelovali v sodelovanju z angleško trvdko NEAL (gl. sliko posebej), vtem ko smo naše vilničarje in naše 4-tonsko prevozno dvigalo razstavili na prostoru podjetja

Slovenija avto. V paviljonu strojegradnje (gl. sliko zgoraj) pa smo na prostoru 200 m² prikazali nekatere druge naše proizvode, zlasti serijo Dieslovih motorjev, ki jih izdelujemo po licenci danske trvdke Burmeister & Wain, Peltonovo turbino, vilničar z zobniškim vencem, hidravlično stiskalnico za plastične mase in dva reduktorja. Obiskovalci velesojma so se za naše proizvode zelo zanimali, vtis pa so napravili tudi na maršala Tita ob samem odprtju velesojma

Hladilna voda, zelenjava in kopališče v februarju

Ko vsakega prvega v mesecu plačujete najemnico za stanovanje in obenem plačate tudi porabljeno vodo, si vedno prepričan, da plačate preveč vode in si kot dober gospodar izračunaš, koliko vode od tega si koristno uporabil, koliko pa zaradi pokvarjenih inštalacij in nepazljivosti pri koriščenju.

Podoben račun za vodo dobi vsak mesec tudi podjetje, seveda je ta večji in znaša povprečno 2.800.000 dinarjev na mesec. Tudi pri plačilu tega računa si zastavimo podobna vprašanja in skušamo najti rešitve, ki bi nam to porabo vode zmanjšale in pocenile.

Če si pazljivo prečita zbornik »Deset let dela delavskih svetov v Litostroju«, si na strani 25 — »Proizvodnja in poraba energije« — opazi tudi diagram porabe vode celotnega podjetja v tem razdobju in krivuljo, ki prikazuje naraščanje in upadanje porabe vode. Močno upadanje si opazi predvsem od leta 1955 dalje, ko smo se lotili tega vprašanja bolj resno in načrtno, pri čemer nas je močnejše spodbudila tudi skoraj desetkratna podražitev cene vode, sprejete od Mestnega vodovoda v Ljubljani. Seveda bi bilo upadanje zaradi izvršenih rekonstrukcij in varčevanja v krivulji še bolj vidno, če bi naša proizvodnja ostala na isti višini. Vemo pa, da se je zadnja leta povečala tudi proizvodnja in s tem tudi poraba vode, ki je nujni spremljevalec večje proizvodnje in večjega števila zaposlenih delavcev. Pri vsaki novi potrebi po vodi pa skušamo načrtno izkoristiti rezerve, ki obstajajo pri sedanjem stanju v podjetju. Tako smo pri izdelavi energetskega programa za rekonstrukcijo delavnice Dieslovih mo-

torjev, kjer rabimo znatne količine hladilne vode za preizkus motorja, upoštevali, da porabi podjetje od celotno porabljene vode približno 70% vode za hlajenje kompresorjev v kompresorski postaji, kisikarni, električnih obločnih pečeh, kupolkah itd.; ta voda se tam segreje na približno 30°C in potem odteka v kanalizacijo. Isto je mogoče zaradi višje dovoljenih temperatur še enkrat izkoristiti za hlajenje Dieslovih motorjev in zavor. Program gre

Temeljne študije za hidrosistem Gulkač

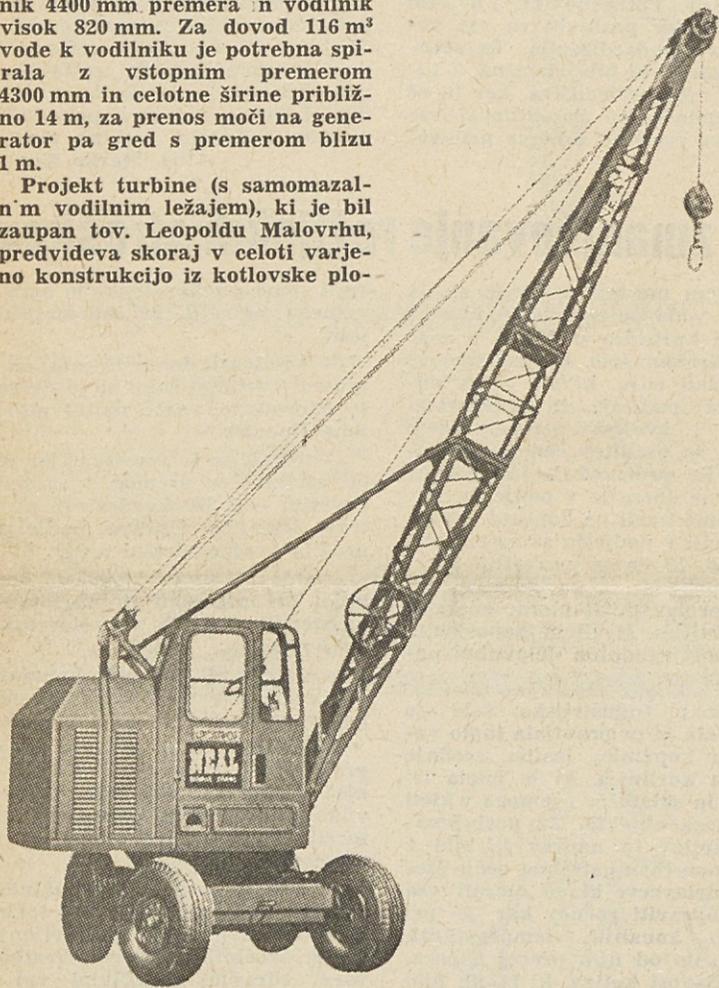
Podjetje Energoprojekt je pred nedavnim sklenilo za direkcijo za elektrogospodarstvo in namakalna dela v Karačiju pogodbo o temeljni študiji za hidrosistem Gulkač ob izlizu reke Galam v Pakistanu. Vrednost teh del je približno 100.000 dolarjev. Če bodo Energoprojektu zaupali tudi projektantska dela na tem hidrosistemu, bo znašala celotna vrednost približno milijon dolarjev.

Novi hidrosistem bo zajel 35.000 kvadratnih kilometrov površin in bo omogočil namakanje 100.000 ha obdelovalne zemlje. Na reki Galam bodo zgradili 140 metrov visok jez in pod njim hidrocentrale, katerih gradnjo bodo verjetno zaupali podjetjem, ki so se doslej afirmirala v njihovi deželi.

še dalje, tako da se hladilna voda iz preizkuševališča ne spušča v kanal, temveč se vrača v že obstoječi požarni bazen in od tam ponovno izkorišča. S tem so ustvarjeni pogoji, da povežemo še ostale podobne potrošnike s tem bazenom in tako zmanjšamo našo porabo vode. To pa odpira še nadaljnje možnosti pametne izrabe hladilne vode, katere vsak m³ predstavlja dragoceno toplotno energijo, ki je skoraj zastoj. Tako bi omenil samo možnost izrabe te tople vode, na primer za napajanje večjega bazena, ki bi ga lahko uporabljali tudi kopalci na našem terenu. Takšne kopalne bazene, odprte tudi za javnost, so nekatere naše tovarne že zgradile.

V naslovu smo omenili tudi svežo zelenjavo v februarju, kar pa ni samo zamisel, temveč bi se z ureditvijo toplotne mreže, napajane s to hladilno vodo, lahko gojila zelenjava za našo menzo skozi vse leto, seveda v za to zgrajenih gredah.

Načrti izkoriščanja naše vode v te namene so že tu, je pa še veliko drugih možnosti orihranikov, na katere bo gotovo pomislil tudi bralec; vse je odvisno od nas samih in seveda od denarnih sredstev, ki pa jih kolektiv trenutno potrebuje za reševanje še bolj perečih vprašanj pri samem večanju proizvodnje podjetja. T.

Izlet naših upokoјencev

O izletu naših upokoјencev v Fieso ob 10. obletnici samoupravljanja v podjetju smo prejeli od tov. Ignaca Goriška tale dopis:

Naš izlet nas je popeljal na morje, in sicer v Fieso, kjer ima Litostroj svoj počitniški dom. Imeli smo se prav dobro. Zdelo se je, kakor da

Obširne naloge SZDL terena Litostroj

Dne 27. septembra je bil na litostrojskem terenu setanek SZDL terena Litostroj s predstavniki družbenih organizacij. Med drugim so sklenili, da bodo zastopniki Društva prijateljev mladine in Komisija za socialno zdravstveno varstvo stanovanjske skupnosti stopili v stik s starši vzgojno zanemarjenih otrok ter uredili vse potrebno za boljše vzgojo in varstvo. Dogovorili so se tudi, da bodo čimprej pričeli organizirati in ustanovljati nove pionirske kotičke.

Stanovanjska skupnost terena Litostroj bo naredila vse potrebne korake za nakup televizorja, za katerega bodo prispevali finančna sredstva hišni sveti. Televizor nameravajo postaviti v nove prostore SZDL. Pri vzgoji pionirjev bo pomagalo Sportno društvo Litostroj, ki bo organiziralo med njimi šahovske krožke in jih pričelo vključevati v šport. Razen tega bodo naredili tudi vse potrebno za ureditev drsališča.

smo se zbrali sami mladeniči. Pozno v noč so odmevale slovenske pesmi ob obali in vsakdo je z veseljem poslušal stare veterane Litostroja, ki so se tako razživel.

Upokoјence je pozdravil predsednik sindikata tov. Levičar, v imenu upokoјencev pa se je zahvalil tov. Nace Gorišek, ki je v svojem govoru navedel tudi nekaj njihovih želja, med njimi to, da bi se tudi upokoјenci vključili v akcijo samopomoči za primer smrti, za kar so vsi pripravljene prispevati ustrezen delež. Izražena je bila tudi želja, da bi vsi upokoјenci prejeli naš časopis »Litostroj«, saj s ponosom zasledujemo delo in razvoj tovarne.

Izrekamo zahvalo sindikatu za tako lepo pripravljen izlet, posebej pa se še zahvaljujemo vodji izleta tov. Anteju Buriču, da nam je omogočil ogled tovarne »Tomos« v Kopru, kar je bilo vsem udeležencem izleta v veliko zadovoljstvo.

Prepričani smo, da se nas bosta uprava podjetja in sindikat tudi v bodoče spomnila z organizacijo podobnega izleta, ki ostane vsem udeležencem v najlepšem spominu. Upokoјencem dobro de, če vidijo, da se jih v tovarni še spominjajo. Se enkrat: prisrčna hvala!

Slabo obiskano predavanje

Dne 7. oktobra je bilo v veliki kinodvorani Litostroja zanimivo predavanje o XV. zasedanju Organizacije združenih narodov in o vlogi naše delegacije pod Titovim vodstvom. Govoril je predsednik SZDL okraja Ljubljana Boris Mikoš. Kljub aktualnosti teme in kvaliteti predavanja, dvorana ni bila polno zasedena.

Za strokovni dvig kadrov

V težnji, da bi naše podjetje čim bolj strokovno izpopolnilo svoje kadre, je kadrovska služba v podjetju razpisala vpis slušateljev v prvi semester Tehnične srednje šole — oddelek za odrasle, kjer se je v šolskem letu 1960/61 ustanovila samo strojni oddelek. Šola bo delovala v okviru Tehniške srednje šole in bo izdajala tudi priročila. Pouk bo v prostorih naše Industrijske šole in z našim učnim osebjem.

Za vpis je bilo izredno zanimanje, saj se je priglasilo kar 61 kandidatov. Pogoji za vpis so bili dokaj splošni; zahtevali so le kvalifikacijo v enem izmed poklicev in vsaj enoletno delovno dobo v kvalifikaciji, na drugi strani pa je študij precej zahteven. Kandidati so imeli preizkusni izpit iz slovensčine, matematike in tehnične risanja.

Tisti, ki so uspešno prestali preizkušnjo, so pričeli s poukom že v začetku meseca oktobra.

S. M.

S protestnega zborovanja v naši tovarni proti izgredom in žalitvam naše delegacije na zasedanju Generalne skupščine OZN

VESTI iz proizvodnje

Metallurški obrati

V III. četrtletju se je proizvodnja v naši ekonomski enoti kljub dopustom dobro odvijala. Mesečne proizvodne naloge so bile znatno presežene. Rezultat tega povečanja je tudi izpolnjevanje oziroma presežanje letnega plana proizvodnje po količini za prvih devet mesecev. Modelna mizarna je izpolnila letni plan s 140,6%, bronolivarna 114%, livarna sive litine s 100,3% in jeklolivarna s 109,9%. Perspektive za letno izpolnitev proizvodnih nalog so ugodne.

Se vedno ugotavljamo velik pritisk naročil za sivo in jekleno litino. To je tudi razlog, da so termini zelo dolgi, kar povzroča mnoge intervencije raznih organov. Vedno bolj prihaja do izraza dejstvo, da so potrebe po ulitkih znatno večje kot so naše sedanje kapacitete. Nujno je torej potrebna čimprej opraviti predvideno rekonstrukcijo naših livarn. V tej zvezi so se pri nas mudili od 19. do 22. septembra predstavniki angleške firme Herbert Morris, ki izdelujejo različno livarsko opremo. S tehničnimi strokovnjaki te firme smo podrobno obdelali program rekonstrukcije naše jeklolivarne in nam bo gornje podjetje v tem smislu dostavilo svojo ponudbo.

Med mnogimi domačimi in tujimi interesi je treba omeniti velik interes češke industrije za naše vlitke; Čehi žele, da bi jim v naslednjem letu dobavili večje količine grobo obdelanih ulitkov iz sive in jeklene litine. Ker je sortiment za naše razmere zelo ugoden, smo za ta naročila zelo zainteresirani. Težave so v tem, ker nimamo kapacitet za grobo obdelavo ulitkov.

V mesecu septembru smo prevzeli večja naročila za Zelezarno Zenico in sicer izdelavo glavnih lijakov in zapiranih zvonov za žrelo visoke peči. Glede na kritično stanje obstoječih naprav pri visokih pečeh v Zelezarni Zenici in na važnost tega ob-

jekta za naše gospodarstvo smo se obvezali, da opravimo to naročilo v izredno kratkem roku. Delavci delajo pri teh delih po 12 ur na dan. Rezultat takega režima dela se je pokazal že pri izdelavi modela, ki smo ga namesto v 10 dneh izdelali v 8 dneh. Tudi delo v livarni sive litine dobro napreduje.

V modelni mizarni smo izdelali model za spiralno ohišje HE Rijeka, ki ga bomo v naslednjem mesecu pričeli gormati v jeklolivarni.

Nadalje so izdelani modeli za največja naročila za Zelezarno Zenico, izvodnega programa, za Yarmouk (ZAR). Modelna mizarna je dokončala tudi modele za do sedaj največje diafragme premera 2400 mm, ki jih imamo v proizvodnem programu za Jugoturbino iz Karlovca. V izdelavi so tudi modeli za veliko črpalno postajo Bogojevu.

Siva livarna je močno zasedena z našo finalno proizvodnjo. Največja naročila, ki so danes v delu, so tri velike črpalne postaje — Zabalj. Samo ulitki tehtajo približno 70 ton.

V livarni sive litine smo uspešno izdelali tudi trodelno ploščo za uni-

verzalni obdelovalni stroj za avstrijsko firmo Steyr v skupni teži približno 32 ton. Obstajajo dobri izgledi, da bo podjetje svoje naročilo obnovilo. V izdelavi imamo tudi težke ulitke iz sive in jeklene litine za različne parne turbine, ki jih izdeluje »Jugoturbina« iz Karlovca. V septembru smo končali ulitke za tri ohišja 5-cilindričnih Dieslovih motorjev, ki jih izdeluje naše podjetje po licenci danske trčke B & W. Trenutno pa imamo v delu še ohišje za 8-cilindrični Dieslov motor. Ker so ti ulitki zelo komplicirani, je potrebna pri izdelavi velika previdnost; vsak ulitek je treba takoj po čiščenju zarisati in grobo obdelati, da lahko pravočasno ugotovimo eventualne napake in jih pri naslednjih kosih odpravimo.

Med specialnimi kvalitetami, ki smo jih v zadnjih mesecih uspešno uvedli, omenjamo močno legirano kromniklovo nerjaveče jeklo s 13% Ni in 25% Cr, ki je odporno pri temperaturah do 1100°. Iz te kvalitete smo ulili večje količine ulitkov za kalilne in žarilne peči za podjetje »Tomos« iz Koprca. Nadalje smo uspeli izdelati močno legirano kromovo jeklo s 15% Cr, 1,5% C, 1,5% Mn, 1,7% Si in 0,2% Mo. To jeklo je zelo odporno proti obrabi in pri temperaturi do 800°C. Iz njega izdelujemo dele za ognjišča pri parnih kotlih, ki jih je naročilo podjetje TPK iz Zagreba.

Inž. Ivan Stadler

Dieslovi motorji in talna transportna sredstva

V proizvodnji Dieslovih motorjev smo že lep čas ugotavljali, da je število motorjev premajhno za predvidene naloge. Se bolj občuten pa je postal problem, ko je bilo treba pričeti z montažo Dieslovih motorjev familije 490. Tu sta nam priskočili z razumevanjem na pomoč proizvodni

enoti: gradnja hidravličnih strojev in oskrbovalni obrati. Prva nam je odstopila štiri monterje, druga pa enega. Na ta način smo osnovali monersko skupino, ki je v začetku meseca septembra v izredno kratkem času zmontirala Dieslov motor 495 VO, namenjen za Zagrebški velesejem. Drugi motor istega tipa pa pravkar dokončujejo. Vsekakor je to lep uspeh, saj so se vsi med njimi prvič srečali z ladijskim Dieslovim motorjem.

K uspehu je pripomogel s strokovnimi nasveti tudi monter tvrdke Burmeister & Wain g. Bent Orla Hou, ki je prispeval v naše podjetje dne 9. septembra t.l. in bo ostal pri nas dva meseca.

Ob tej priliki želimo g. Bent Orla Hou-u prijetno bivanje med nami in uspešno delo z našimi monterji.

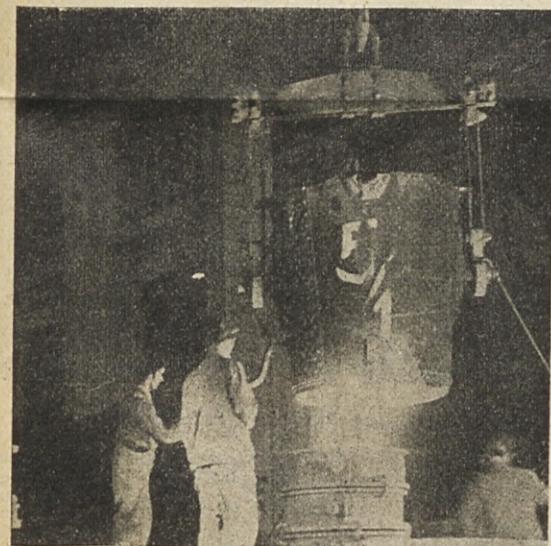
Montaža 10 Dieslovih motorjev 342 F gre h koncu. Prevzemalec Jugoregistra mora pregledati še 2 gredi — vse ostale so prevzete.

Zadovoljivo hitro napreduje tudi gradnja preizkuševališča. Položeni so že profili, ki bodo služili za vpenjanje motorjev. Vzporedno s tem delom pa se tovariši iz plana proizvodnje trudijo, da bo pravočasno dospela tudi vsa oprema, ki jo kupujemo pri drugih tvrdkah.

V montažo talnih transportnih sredstev nam prototipa bagra 6 t ni uspelo zmontirati do vselejma. Največ krivde za to leži v poddobavah, predvsem zobnikov, ki jih mi sami na naših strojih nismo mogli izdelati.

Zaključuje se montaža devet 5-tonskih vilicarjev. Za nadaljnje komade pa še vedno ni na razpolago vsega materiala.

Inž. Darinko Kolbl

V jeklolivarni:
»Da bi bil odlitek lep...«

Stroji in naprave

Ta vrsta naše proizvodnje obsega razen žerjavogradnje, ki zajema žerjave od 0,5 ton do najtežjih sinhroniziranih žerjavov nosilnosti do 450 ton, gradnjo reduktorjev, in to maloserijsko, a v še večjem obsegu tudi individualno, ter nešteto večjih posamičnih postrojenj za cementno industrijo. Takšna postrojenja nam že dajejo prve tone cementa v Anho- v, v izgradnji pa sta še Cementarna Trbovlje in Cementarna Beočin. Nadalje izdelujemo tudi postrojenja za industrijo apna, peči in naprave za taljenje, kot je velika vrtljiva peč za Iljaš; krožna miza ima premer približno 11 m, to mizo pa vrti kroglični ležaj premera 6,5 m, a same krogle merijo v premeru 120 mm.

Enota izdeluje tudi stroje za hladno valjanje pločevine do debeline 40 mm, pri dolžini 2 m; stroje za izdelavo opeke, ki smo jih začeli zadnje čase opremljati tudi s skrinjastimi dodelovalci, drobilci, mešalci in diferencialnimi valji. V bližnji bodočnosti bomo lahko izdelovali kompletna postrojenja — od naprav za odkopavanje glin do naprav za izdelovanje opeke.

Močno smo se uveljavili pri izdelavi stabilnih in zračnih kompresorjev; take kompresorje nameravamo uporabiti tudi v našem podjetju za razširjenje naše kisikarne. Maloserijsko delamo hidravlične stiskalnice od 100 do 315 ton, pa tudi po individualnem naročilu, kot je hidravlična stiskalnica za Banoviče s pritiskom 400 ton ter hidravlična stiskalnica za Trilj s 1.560 tonami pritiska. Na trgu smo uspeli tudi s hidravličnimi paketirkami, ki jih izdelujemo malose-

rijsko; uporabljajo jih za stiskanje kovinskih odpadkov.

Kjer poteka montaža naše stroje- gradnje, je življenje dokaj razgibano. Opaziti je velik interes za čim večjo finalizacijo postavljenih nalog po proizvodnem programu.

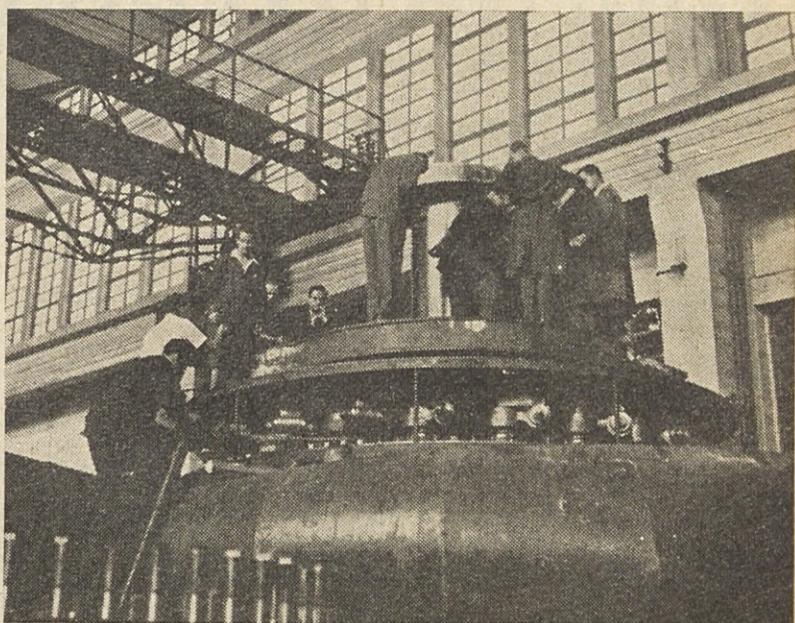
V manjših dvorahah hitimo z montažo tipskih reduktorjev, ki jih še nadalje vgrajujemo v druge proizvode; tu opazimo večjo serijo reduktorjev, ki jih kot poddobavitelji dobavljamo za Metalno Maribor. Te vrste reduktorjev vgrajuje Metalna v znane gradbene žerjave »Pohor«. Podobno hitimo z montažo mehanizmov za opekarsko industrijo, manjših ročnih škricev, hidravličnih dvigalk od 3 do 120 ton nosilnosti. V večjih in razsežnejših dvorahah pa montiramo večje mostne žerjave, kot je 60-tonski žerjav za Termoelektrarno Zagreb, 40-tonski mostni žerjav za naš obrat pločevinarne, dalje za Pančevo in Kairo ter večje in težje hidravlične stiskalnice in reduktorje.

Pri tem delu seveda ne gre vse gladko, imamo tudi težave. Posebno oviro v razvoju pomeni pomanjkanje strojnih kapacitet. To oviro delno premagujemo z vsemi mogočimi tehnološkimi improvizacijami in plasiranjem del v drugih EE. Pomanjkanje dobre kvalificirane delovne sile premagujemo s tem, da uvajamo inštruktor-sko službo.

Težave imamo tudi s poddobavitelji in s pomanjkanjem deviznih sredstev, saj nam dobršen del proizvodnje stoji strojno zmontiran, nima- mo pa ustrezne elektroopreme.

Jože Kušar

Hidravlični stroji

V drugi polovici meseca septembra t. l. smo odposlali na gradišče HE Split prvo turbino v skupni teži 440 ton in tako omogočili začetek montaže na terenu. Po programu bo te- renska montaža trajala 4 mesece.

Zaradi ovir pri gradbenem delu HE Ožbalt je šele konec septembra začela redno obratovati na mrežo prva turbina iz naše proizvodnje; padci še niso normalni, ker jezero nima še svoje višine, a že sedanje obratovanje kaže, da bo turbina obratovala na vsem območju padcev zadovoljivo.

Drugi velik uspeh smo dosegli na HE Peruči. Centrala HE Peruča je vključena v sistem Dalmatinskih hidrocentral, Split. Dne 24. septembra 1960 smo spustili prvi agregat v poskusni pogon. Po opravljeni terenski montaži mora tak agregat poskusno obratovati vsaj mesec dni, če ni s pogodbo drugače sklenjeno. V tem času moramo odstraniti vse morebitne pomanjkljivosti in urediti našo turbinsko opremo tako, da bo brezhibno delovala. Razen tega moramo opraviti še predpisane poskuse in preglede. Običajno mora tak agregat med poskusnim obratovanjem teči 10

dni brez motenj in šele tedaj velja, da je poskusni pogon zaključen.

Prvi obratovalni poskusi so pokazali, da je naša turbinska oprema v redu in upamo, da bo agregat čez mesec dni v redu izročen v eksploatacijo.

V tovarni pa opravljamo velika dela na drugi turbini za HE Split, na treh turbinah za HE Peručo in na turbini za HE Kokin Brod.

Inž. Kosta Da Damos

SPET 810 HEKTAROV

Pred nedavnim je pričel obratovati v subotškem okraju namakalni sistem, za katerega so izdelale opremo naslednja podjetja: Litostroj in Agroindus Ljubljana, Instalater iz Novega Sada in Ge-Ge iz Ade.

Vodni sistem namaka 810 ha zemlje. V načrtih imajo izgradnjo še šestih agregatov v vrednosti 18 milijonov dinarjev.

Vprašanje:

S. K. iz ekonomske enote metalurški obrati vprašuje, če ima pravico do 75% popusta na železnici, ko bo šel na skrajšani letni dopust, do katerega ima pravico, ker bo imel do konca letošnjega leta nepretrgano delovno dobo več kot šest mesecev?

Odgovor:

Po pozitivnih predpisih imajo pravico do 75% popusta v železniškem, pomorskem in rečnem prometu le delavci, ki imajo najmanj enajstmesечно nepretrgano delovno dobo. Da bi imeli pravico do tega popusta tudi delavci z najmanj šestmesečno delovno dobo, je izdal sekretariat za delo Zveznega izvršnega sveta uradno tolmačenje pod št. 05-1207/1 z dne 2. junija 1960, ki pravi: »Pravica do dopusta na potovanju pri koriščenju letnega dopusta pripada samo delavcem in uslužbencem z neprekinjeno 11-mesečno delovno dobo. Zato je mišljenja, da te ugodnosti nimajo delavci in uslužbenci v smislu 37. čl. Zakona o delovnih razmerjih (s šestmesečno delovno dobo).

Medtem pa imajo po navodilu Generalne direkcije Jugoslovanskih železnic GDJZ št. 140-51/58 z dne 12.

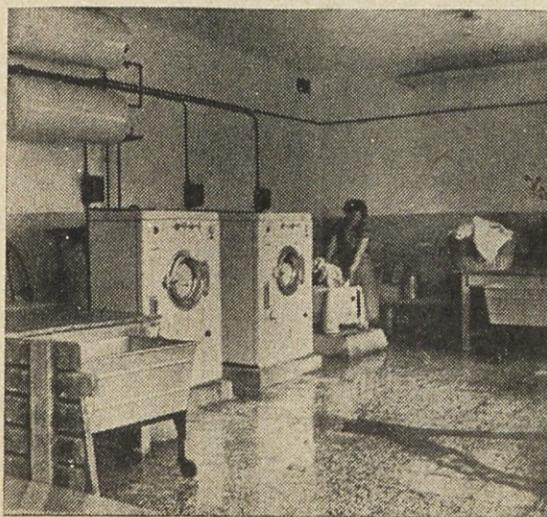
septembra 1958 pravico do popusta tudi delavci in uslužbenci, ki si pridobijo pravico do letnega dopusta, če imajo do konca koledarskega leta, oziroma do prenehanja delovnega razmerja, do katerega je prišlo brez njegove krivde, nepretrgano delovno dobo najmanj šest mesecev. To pravico imajo tudi člani njegove ožje družine.«

NOVA TELEFONSKA ŠTEVILKA 33-511

Od 26. septembra dalje ima naše podjetje telefonsko številko 33-511.

LITOSTROJČANI

Mala zbirka Prešernove knjižnice obsega 5 literarnih in poljudnih knjig in stane samo 360 dinarjev. Naročite jih lahko pri Kseniji Šm'đ v računovodstvu, telefon 308,

Pralnica in likalnica stanovanjske skupnosti Litostroj

TUDI NA ŠVEDSKEM IMAMO KONKURENTE

Stoletna tradicija tvrdke NOHAB — Turbina, ki so jo izdelali leta 1849, je obratovala nad 100 let — Spiralne Francisove turbine po 200 KM — Podjetje KMW tekmuje s tvrdko NOHAB — V celoti so izdelali približno 250 Peltonovih turbin

V zvezi z nedavnim obiskom naših predstavnikov na Švedskem vam danes predstavljamo dve švedski podjetji, ki sta po proizvodnji sorodni Litostroju. Prihodnjic bomo objavili nekaj posebnosti iz proizvodnje vodnih turbin na Švedskem in o tamkajšnjih hidroelektrarnah.

Nydqvist & Holm Aktienbolag (NOHAB)

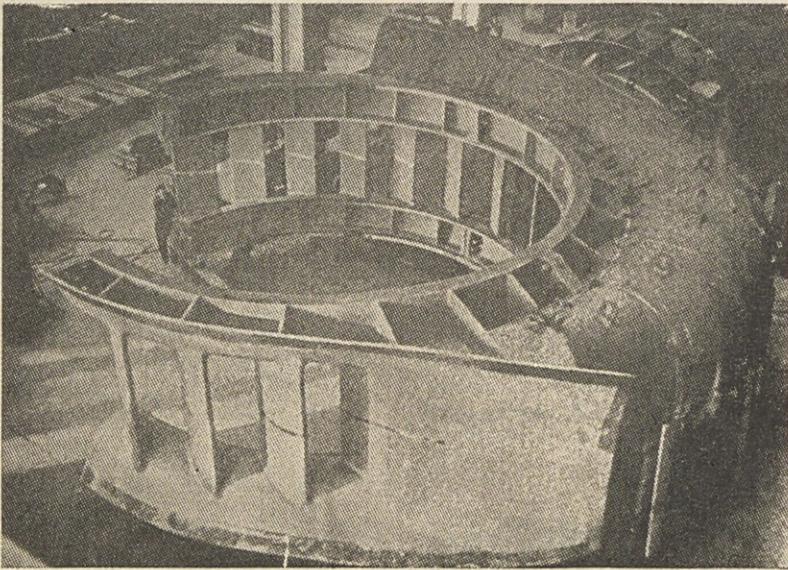
Tvrdka NOHAB v Trollhättanu ima za sabo že več kot 110-letno zgodovino. Njen začetek sega v leto 1847, ko je pričela obratovati prva mehanična delavnica. Naslednje leto je tvrdka že prejela prvo obsežnejše naročilo — naročilo za vodno turbino. Tako se torej tvrdka ukvarja s te vrste proizvodnjo že od samega začetka, zaradi česar jo je treba prištevati med najstarejše izdelovalce vodnih turbin. Kvaliteti njenih izdelkov v prid naj pomenimo, da se lahko pohvali s svojevrstnim rekordom: turbino, izdelano leta 1849, je imela v uspešnem obratovanju nad 100 let!

Čeprav obratuje na Švedskem pretežno večina turbin, ki so jih izdelali v Trollhättanu, uživa NOHAB tudi svetovni sloves kot tvrdka, ki se je znala s svojimi turbinami sproti prilagojevati potrebam vedno ekonomičnejšega reševanja hidroelektrarn. Moči in razsežnosti njenih turbin so naraščale iz leta v leto in vedno je bila tvrdka NOHAB med prvimi, ki so orale ledino v smeri k vedno večjim in močnejšim strojem. Naj jo kot tako predstavimo z naslednjimi podatki:

Turbine po 12.500 KS, dobavljene leta 1910 hidroelektrarni v Trollhättanu, so bile prvi korak na poti k večjim enotam. Dve leti za tem je tvrdka za hidroelektrarno v Porjusju izdelala do takrat najmočnejše turbine na Švedskem. Leta 1933 je NOHAB sodeloval s Švedsko konkurenco pri izdelavi Kaplanovih turbin za hidroelektrarno Vargön, ki so imele premer gonilnika 8 m in tako v pogledu velikosti svetovni rekord. Istega leta je tvrdka začela s samostojno proizvodnjo Kaplanovih turbin. Leta 1943 je ponovno dosegla rekord najmočnejše turbine na Švedskem, in to z močjo 77.000 KS za hidroelektrarno Torpshammar, ki ga je leta 1951 dvignila na 151.000 KS s turbinami za Harspraanget. Omembe so tudi vredne Kaplanove turbine iz leta 1956 za hidroelektrarno Lasele, ki so montirane na padcu 52 m, kar je na Švedskem največji padec za te vrste turbin. In končno največji uspeh: spiralne Francisove turbine po 200.000 KS za hidroelektrarno Stornorrfor, ki veljajo za najmočnejše in največje te vrste na svetu. V poslednjem desetletju je tvrdka dosegla tudi pomembne izvozne uspehe. Med temi je treba omeniti Kaplanove turbine za Panchet Hill v Indiji in Rincón de Baygorria v Urugvajju,

ki so največje v Indiji oziroma Južni Ameriki.

Tvrdka hoče obdržati tudi v bodoče vodstvo v proizvodnji gigantskih Francisovih in Kaplanovih turbin. Komaj leta 1956 dograjena in izdelavi

Del prevodnika in spirale Kaplanove turbine za HE Aangerman (H je 52 m, P je 87.000 KM) med montažo v Hanabu

turbini namenjena velika dvorana ne zadošča več. Ze grade novo, še večjo montažno dvorano, 40 m široko in 200 metrov dolgo, v kateri bosta obratovala dva žerjava po 200 ton nosilnosti. S to dvorano si hoče NOHAB omogočiti izdelavo še večjih turbin, kot jih je izdelal doslej. Zanimivo je, da jih nuklearna energija, ki vstaja na obzorju, prav nič ne odvrača od investiranja. Prepričani so, da vsaj še 30 let ne bo sposobna konkurirati energiji hidroelektrarn.

Tvrdka NOHAB je pri izdelavi velikih turbin popolnoma opustila vplivanje kot osnovni proizvodni postopek. Skoraj vsi sestavni deli turbin so varjeni, celo gonilniki. Zaradi prehoda na varjenje si je leta 1957 opremila novo pločevinarno, hkrati z ogromno žarilno pečjo 9x7x4 m, ki je največja na Skandinavskem polotoku. V njej lahko žarijo kose do 75 ton. Čeprav žare navadno »le« pri 600 do 700 stopinj Celzija, je vendar mogoče doseči v njej temperature do 1000 stopinj Celzija.

Seveda ima NOHAB tudi vzorno urejen trinadstropni laboratorij za preizkušanje hidravličnih oblik z najmodernejšimi elektronskimi stroji za merjenje in izračunavanje. Izkoristke merijo na modelnih turbinah z gonilniki 600 mm premera, kavitacijske pojave pa študirajo na kolesih s premerom 300 mm.

je že leta 1936 tvrdka izdelala svojo dvatisočo lokomotivo. Ta je bila opremljena s parno turbino.

V poslednjih desetletjih prevladuje proizvodnja električnih in Dieslovih lokomotiv. Med prvimi je treba omeniti tako imenovane rapidne lokomotive po 3.300 KS, kidosegajo do 150 km na uro in veljajo za najhitrejše v Skandinaviji. Dieslove lokomotive izdelujejo serijsko v licenci z »General Motors« za moči od 200 do 1900 KS. Tako prve kot druge izdelujejo skoraj izključno za potrebe Skandinavije.

Tretja pomembna panoga v proizvodnem programu tvrdke NOHAB so »polarni« Dieslovi motorji, in sicer ladijski od 200 do 4000 KS ter stabilni od 130 do 4000 KS. Ime so dobili po posebno skrbno konstruiranem in izdelanem motorju s 180 KS za barko »FRAM«, s katero je leta 1911 odplul Roald Amundson s svojo ekspedicijo v polarne vode. — Po NOHAB licenci izdelujejo polarne Dieslove motorje na Finskem, Škotskem, v Angliji, Spaniji in Avstraliji.

Med ostalimi manj pomembnimi dejavnostmi naj omenimo izdelovanje specialnih orodij, dobavo jeklenih odličnih in odkovkov ter varjenje, obdelavo in žarjenje sestavnih delov velikih konstrukcij, kar spada med usluge drugim tvrdkam. V poslednjih letih se je v proizvodni program

vključila tudi izdelava atomskih reaktorjev.

NOHAB zaposluje približno 1800 delavcev in 600 nameščencev. Ker javne strokovne šole ne dajejo podjetju potrebne specializirane delovne sile, ima svojo vajeniško šolo, prireja tečaje za delavce in mojstre ter celo tečaje za visokokvalificirane tehnične uslužbenke, ki niso imele priložnosti obiskovati visoke tehnične šole.

Karlstads Mekaniska Werkstad (KMW)

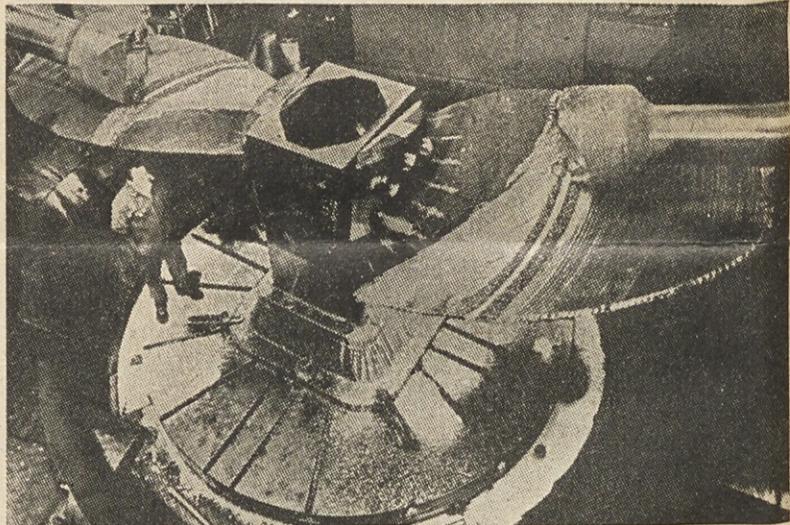
To podjetje je razen NOHAB edini še pomembni proizvajalec vodnih turbin na Švedskem. Navajamo ga za NOHAB zaradi tega, ker je nekoliko mlajše. Če naj bi bila za vrstni red odločujoča pomembnost obeh podjetij, bi bili v zadregi, katero naj navedemo na prvem mestu. Vtis, ki ga napravita, ne pomaga iz zadrege, ker se obiskovalec v obeh tovarnah prepriča, da sta sodobno urejeni in enako dobro obvladata moderne tehnološke postopke. Ne razlikujeta se niti po kvaliteti izdelkov in — če gledamo na daljše proizvodno obdobje — niti po razsežnosti in močeh turbin. Gledati je treba na daljše obdobje zaradi tega, ker se v hudem boju, ki ga bojujeta med sabo, enemu izmed njiju včasih posreči, da svojega konkurenta v nekem pogledu prehití. Tako je na primer KMW pričel s proizvodnjo Kaplanovih turbin pred NOHAB, NOHAB pa je pred svojim konkurentom iz Karlstada izdelal prvo uspešno regulacijsko napravo z elektronsko glavo v sodelavi s švedsko tvrdko ASEA-KMW in se je do nedavna lahko

hvalil z izdelavo Francisove spiralne turbine s 150.000 KS za prvi agregat v hidroelektrarni Harspraanget, ki je veljala za najmočnejšo turbino, dokler ga NOHAB z izdelavo enakih turbin za drugi in tretji agregat iste elektrarne ni ujel in s turbinami za Stornorrfor, tudi prehitel. — KMW je že spravil v obratovanje svojo prvo cevno turbino, vtem ko NOHAB še niso zapustile konstrukcijskih desk.

Tudi laboratorijske raziskave ne dajejo prednosti enemu podjetju pred drugim, niti letna proizvodnja turbin, ki jo je v obeh podjetjih mogoče oceniti na nekako 4000 do 6000 ton.

Podjetji sta torej približno enakovredni. To mišljenje potrjuje tudi švedski kupci sami, ki naročajo turbine pri obeh. Celotno naročilo turbin za isto hidroelektrarno včasih razdeli med oba konkurenta, bodisi tako, da vsako podjetje samostojno izdelata nekaj turbin, ali pa da obe izdelata vse turbine skupaj.

Morda bi KMW lahko priznali nekoliko prednosti z okoliščino, da so v njegov proizvodni program vključene tudi Peltonove turbine, ki jih NOHAB ne izdeluje. V celoti je KMW izdelal približno 250 Peltonovih turbin, pretežno manjših moči do 5000 KS in vse brez izjeme za inozemstvo. Nekatere med njimi imajo okrog 20.000 KS. Naše doslej najmočnejše Peltonove turbine po 50.000 KS za HE Mavrovo in Peručico pa dosega in presega KMW le v naslednjih primerih:

Obdelava ladijskega vijaka na kopirni stružnici v KMW

Hidroelektrarna	Država	Padec (m)	moč (KS)	Vrt. hitrost
Serra de Cubatao	SSSR	370	51.800	375/min
Hjartdöla	Brazzilija	670	84.000	360/min
	Norveška	555	71.000	428/min

S proizvodnjo Francisovih turbin je KMW začel leta 1900 in jih do leta 1920 izdelal nad 1.400. Med njimi je treba omeniti 2 turbini po 12.500 KS, dobavljeni leta 1907 hidroelektrarni v Trollhättanu, za katero je svoje prve večje turbine izdelal tudi NOHAB. Kasneje je ista hidroelek-

trarna pri KMW naročila še eno enako turbino ter 2 močnejši po 13.200 KS.

Po letu 1920 navajajo referenčne liste tvrdke dolgo vrsto blizu 900 Francisovih turbin. Med največjimi povzemamo naslednje:

Hidroelektrarna	Leto izdel.	Padec (m)	moč (KS)	Vrt. hitrost
Hjälta, Švedska	1946	86,0	81.400	188/min
Harspraanget, Švedska	1947	105,0	133.400	167/min
Kilforsen, Švedska	1948	95,0	112.730	167/min
San Estaban, Španija	1950	103,0	90.700	214/min
Ramssele, Švedska	1951	74,0	68.830	187/min
Härsele, Švedska	1953	52,6	88.070	125/min

Tvrdka je leta 1951 izdelala tudi 2 Francisovi turbini za našo hidroelektrarno Jajce I. po 36.000 KS na padcu 98,3 m.

Tvrdka KMW je bila med prvimi, ki so pričele proizvodnjo Kaplanovih turbin in tako pomagale zamisliti prof. Kaplanu do prodornega uspeha. Ze leta 1921 je KMW predlagal te vrste turbino s premerom gonilnika 5,8 m (!) za švedsko hidroelektrarno Lilla Edet. Leto za tem je bila turbina naročena. Zaradi stavk se je začetek obratovanja zavlekel do decembra 1925, ko je naročnik turbine dobil za svoje zaupanje do izdelovalca polno zadoščenje: turbina je uspela kljub mnenju večine strokovnjakov, da Kaplanove zamisli ni mogoče realizirati, čeprav ji s teoretične strani ni kaj očitati. Turbina za Lilla Edet je

z izkoristkom nad 90% na območju med 3.500 do 10.500 KS najslijajneje potrdila uporabljivost Kaplanovih turbin in jim utrla pot na švedski in svetovni trg. Ta uspeh ne bi bil mogoč, če ne bi dela projektantov in konstruktorjev spremljalo znanstveno delo v laboratoriju. Ze leta 1923 si je KMW prvi med vsemi proizvajalci vodnih turbin postavil kavitacijski laboratorij.

Tvrdka se lahko danes s ponosom sklicuje na že nad 400 izdelanih Kaplanovih turbin, med njimi na nekatere znatnih moči, tako da je 50.000 KS po turbini bilo preseženih že leta 1939, 100.000 KS po turbini pa leta 1950. Naslednji izvleček iz referenčnih list naj nekoliko bolje ilustrira uspehe te vrste:

Hidroelektrarna	Leto izdel.	Padec (m)	moč (KS)	Vrt. hitrost
Höleforsen, Švedska	1946	27,0	57.500	125/min
Stadforsen III, Švedska	1947	27,8	59.200	125/min
Ligga, Švedska	1950	40,5	105.650	125/min
Jörkvisle, Švedska	1956	13,6	59.460	75/min
Kristforsen, Švedska	1957	50,0	91.500	150/min
Laxede, Švedska	1959	25,4	81.000	107/min

Podjetje zaposluje približno 2.500 delavcev in nameščencev. Razen vodnih turbin se bavi tudi z izdelavo strojev za papirno industrijo in ladijskih vijakov z možnostjo naravnave naklonskega kota kril. Svoj sedež ima v Karlstadu, kjer so tudi livarne in obrati za obdelavo strojev

za papirno industrijo. Ti obrati so opremljeni s posebnimi stružnicami za obdelavo valjev do premera 6 m in prav tolikšne dolžine v vodovarni legi. Turbinski obrat z laboratorijem je v približno 60 km oddaljenem Kristinehamnu, kjer izdelujejo tudi ladijske vijake. LEOPOLD SOLC

Verjetno je tudi v konkurenčnih švedskih tovarnah videti tak prizor, kot smo ga posneli na fotografsko ploščo v naši tovarni

O higieni in naši osebni kulturi Obiskali so nas...

Slovenci smo znani kot kulturni ljudje in največji ljubitelji higijene. Teh lastnosti nam nihče ne oporeka in priznati moramo, da so nam takšna priznanja všeč. Res je tudi, da imamo zelo razširjeno mrežo raznih zdravstvenih in higienskih ustanov in inšpekcij, ki jim moramo biti hvaležni za sloves, kakršnega uživamo. Budno oko odgovornih stalno spremlja naše življenje in spriti odstranjuje vse površnosti in malomarnosti, ki bi utegnile škodovati našemu zdravju in ugledu.

V naši socialistični domovini še posebej skrbimo za zdravje in higieno delavcev kot nosilcev naprednega življenja. To terjata seveda od vsakogar izmed nas, da po svojih močeh pomagamo pri tej skrbi naše družbe bodisi doma, v tovarni ali kjerkoli. Menim, da bi pri teh plemenitih prizadevanjih morali biti Litostrojčani za vzor.

Zal, temu ni tako. Higienični inšpektor bi pri obhodu našel na mnogo za nas nečastnih prekrškov. Tu bomo prikazali vsaj nekatere izmed njih.

Pri samem vstopu v tovarno nam lepo urejene cvetlične gredice ustvarjajo videz lepote in čistoče. Zal pa se ta občutek spremeni v razočaranje ob pogledu na kupe papirja in smeti med cveticami, v travi in po cesti sami. Veliko boljše in koristnejše bi bilo, če bi na primerno mesto postavili koše za odpadke.

Stranišča so poglavje zase. Tako nekulturnih in nehygienskih stranišč kot jih imamo pri nas, zlepa ne najdemo. Spraskani in pomazani zidovi, poslikani z nečastnimi deli »umetniškovo« divjakov, gesla in »pesniški« izlivi v najogabnejših oblikah, kupi mokrega papirja po tleh, sledovi pljunkov po vratih in zidovih, da o vsem drugem niti ne govorimo, vse to obrača želodec še tako hladnokrvnemu človeku. Ali tak »uporabnik« teh prostorov pomisli, kako škoduje sebi, a tudi nam vsem? Ali pomisli, da skrubi s tem svojo osebno kulturo, četudi ostaja anonimen in nihče ne ve zanj? Moral bi vedeti, da ni edini, ki uporablja ta naš skupni prostor, in da bodo tovariši, ki pridejo za njim, bolj pogodu čiste stene in tla. Ali ne velja tudi zanj: Zapusti ta prostor tak, kakršnega želiš sam ob vstopu vanj?

Kaj so odgovorni ljudje storili, da bi preprečili takšna prostaška dejanja? Nič, ali prav malo! Krivce je treba najti in jih ostro kaznovati, če treba, celo z odpustom, kajti takšnih tovarišev v svoji sredini ne potrebujemo niti nočemo. Razkrivanje takšnih umazancev je dolžnost nas vseh, prav tako kakor sta s tem okrnjena ugled in čast nas vseh.

Oglejmo si še nekaj naših higienskih prekrškov. Bifeji so prostori, kjer najbolj nerad naletiš na stvari, ki so proti higienskimi predpisom. Ponavno je, da so v tem pogledu stvari izpeljane, kakor se najbolj dajo. Večji problem je le raznašanje malic. Dekleta in fantje, ki so za to zadolženi, kršijo higienske predpise

največkrat nevede in ne da bi pomislili na škodljive posledice. Doma bi se marsikdo zgražal, če bi opazil iste pomanjkljivosti, v tovarni pa nam je vseeno, čeprav je tovarniška umazanija veliko bolj škodljiva kot las na domačem krožniku.

Tudi o kulturnem obnašanju bi bilo treba marsikaj napisati in povedati. Prostaški izrazi in kletvice, pijančevanje in pretepi so dejanja, ki ne spadajo v naš kolektiv, a jih žal, še vedno pre pogosto srečujemo. Tovarna tudi ni promenada ali shajališče zaljubljenec, še manj pa kraj za kvartanje. Neredki so primeri, ki celo finančno škodujejo tovarni. Nad-

ure se delajo ponekod samo zaradi razvedrila po delu.

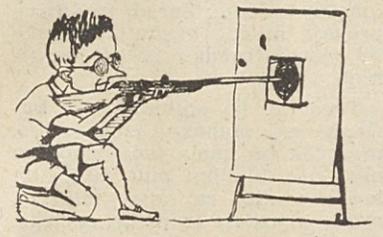
Naš obstoj, naši uspehi in neuspehi so odvisni od nas vseh, zato bodimo tudi do podjetja tako pošteni, kot smo do sebe, pa se nam za uspeh ne bo treba bati.

Preradi se trkamo na prsi, češ, Slovenci ali Litostrojčani nekaj veljamo. Tako preponosni smo, da v tem ponosu marsikaj pozabimo, kaj je prav in kaj ne. Organizacije in društva, kakor tudi vsak posameznik morajo v bodoče vložiti ves svoj trud, da bomo res lahko ponosni — kot Slovenci in kot Litostrojčani.

F. R.

Bo šlo tudi v tretje?

Dne 24. in 25. septembra je v Mariboru organizirala tovarna Metalna v počastitev 10. obletnice DS povratno športno tekmovanje, ki so se ga razen domačinov ude-

ležila tudi moštva Strojnih tovarn Trbovlje in Litostroja.

Tekmovali so v nogometu, namiznem tenisu, streljanju, kegljanju in šahu. Naši športniki so zmagali v zadnjih treh disciplinah. V namiznem tenisu smo do-

segli drugo, v nogometu pa tretje mesto.

Pri ocenjevanju si je Litostroj priboril 12 točk, kar je zadostovalo za osvojitve prvega mesta. Tako je naše podjetje ponovno osvojilo pokal. Strojne tovarne Trbovlje so v skupnem plasmaju zasedle drugo, Metalna pa tretje mesto. Tako za igralce kot za gledalce je bilo najbolj razburljivo srečanje med nogometnimi reprezentancami. V izločilnem tekmovanju sta se srečali ekipi STT in Litostroja. Litostrojčani so šele v dvakratnem podaljškju po deset minut izgubili igro z rezultatom 0:1.

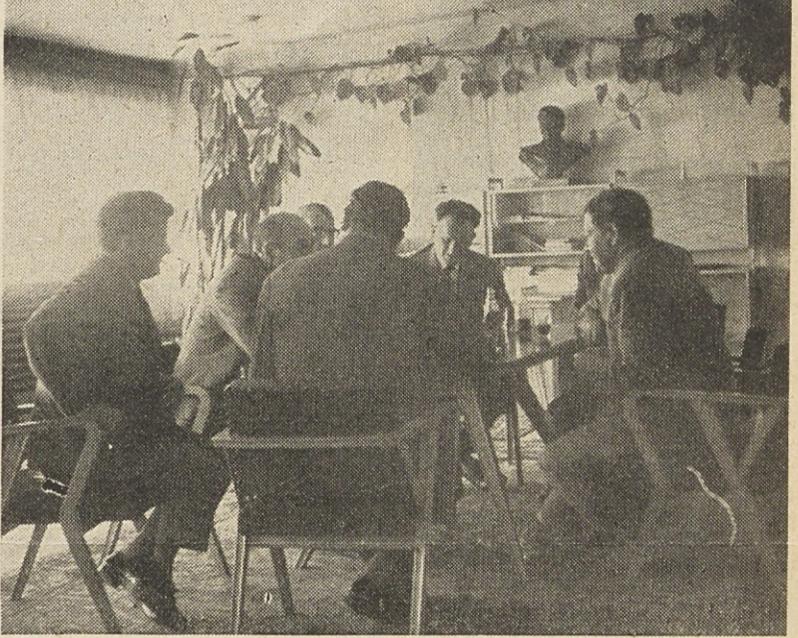
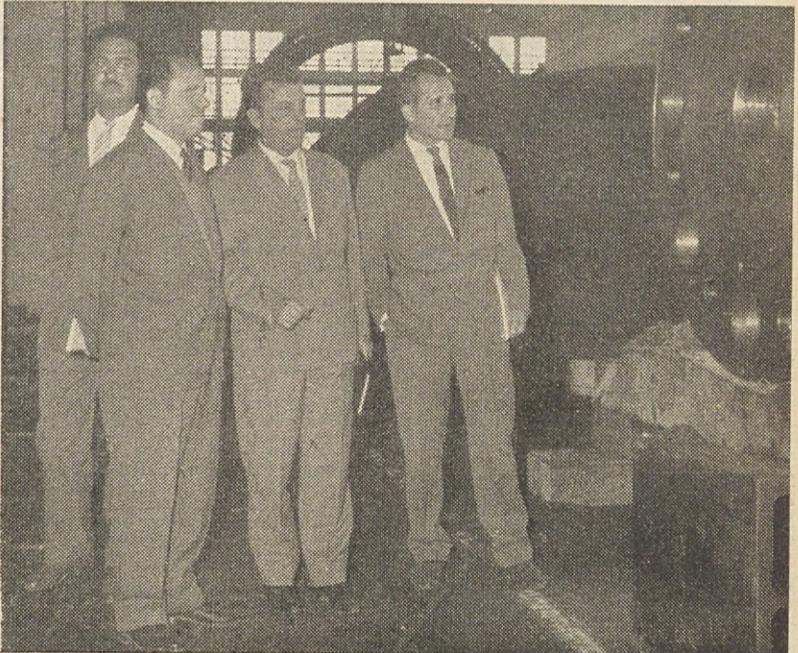
Razburljivo je bilo tudi finalno srečanje med ekipama Metalne in STT. Tekmovanje se je končalo v normalnem času z rezultatom 1:1. Kljub dvakratnemu podaljškju igre po deset minut pa se rezultat ni spremenil. Treba je povedati, da sodnik svoje naloge ni opravil najboljše, saj se je očitno tudi nanj prenesla živčnost občinstva.

V šahu je ekipa Litostroja premagala STT z rezultatom 4,5 : 1,5 točke.

Vsi litostrojški tekmovalci zasluzijo za svoje disciplinirano obnašanje vso pohvalo.

Pred nami je še tekmovanje v Trbovljah in upajmo, da nas tudi takrat ne bosta zapustila znanje in sreča.

Anton Suva

Zanima Vas

ROJSTVA

Dne 2. oktobra je rodila Olga Jarc — deklico, dne 2. oktobra je rodila Anica Petrič — dečka.
Dne 4. junija je rodila Marija Dimc — deklico; 26. julija Amalija Marinček — dečka; 5. avgusta Antonija Kolesa — deklico; 30. avgusta Marija Kričaj — dečka; Zalka Babič 25. septembra — dečka.

Vsem mladim mamicam iskreno čestitamo!

ČESTITKI

Anici Petrič iz Konjunktorno-propagandnega oddelka čestitajo k srečnemu dogodku sodelavci.
Dne 25. septembra je povila Zalka Babič iz Konjunktorno-propagandnega oddelka — dečka. Ob tem dogodku ji iskreno čestitamo kolegi iz oddelka.

SMRTI

Dne 17. septembra je nenadoma preminil naš dolgoletni delavec Leopold Legat. Rojen je bil 16. oktobra 1926 na Bledu. V našem podjetju je bil zaposlen od 20. avgusta leta 1947 in je nazadnje služboval v transportnem oddelku.

Tik pred zaključkom redakcije smo prejeli vest, da je 3. oktobra nenadoma preminil naš dolgoletni delavec Franc Peternel, ki se je rodil 1. oktobra 1915 v Ljubljani. V našem podjetju je bil referent funkcijske kontrole.

SOŽALJE HE VUHRED

Ob izgubi dobrega delovnega tovariša, ki je zadela vaš kolektiv, vam izrekamo naše iskreno sožalje hkrati z zagotovitvijo, da bomo tovariša Peternela, ki je s svojimi bogatimi delovnimi izkušnjami mnogo prispeval k izgradnji HE Vuhred, ohranili v lepem spominu.

Kolektiv HE Vuhred

PRIŠLI

Milan Erjavec, Sot Huremovič, Ignac Zupančič, Franc Grojš, Martin Glavač, Ernest Jogrič, Anton Pekolj, Anton Zupančič, Drago Pirh, Marjan Rozoč, Feta Foči, Ahmed Foči, Evica Alvač, Alojz Hočever, Ernest Hüll, Marjan Kudrič, Robert Zlemberger,

Alojz Rogelj, Mijo Hosanagič, Brane Topič, Peter Soflin, Vladimir Sprohar, Slavka Novak, Januš Sarvari, Janez Zor, Alojz Glušič, Vinko Kocjan, Stanislav Nose, Mirko Capuder, Ivan Božič, Miloš Subašič, Peter Petkovič, Edvard Skrbec, Anton Kresol, Stanislav Candek, Franc Gregorčič, Jože Kastelic, Jože Bartolj, Stanislav Knez, Anton Ozimek, Jože Finc, Savo Ristič, Branko Popovič, Anton Straus, Jože Jezernik, Janez Purkat, Ignac Giokomeli, Janez Spegu, Leopold Drgon, Stanislav Duh, Janez Zorc, Anton Zupančič, Viktor Novak, Anton Bregar, Ivan Anderlič, Ivan Markelj, Stanislav Fajfar, Anton Breznikar, Valentin Zogar, Jože Pirč, Stanko Simec, Stefan Cankar, Savo Krstič, Franc Strumbelj, Franc Zarko, Franjo Turk, Ivan Kero, Stefan Fekonja, Franc Skube, Stjepan Sojnovič, Jože Zupančič, Jože Smolič, Franc Novak, Jože Kek, Andrej Slok, Jože Glovan, Janez Ilnikar, Franc Kastelic, Ivan Novak, Jože Kaplan, Alojz Mezan, Miha Smolič, Anton Jevnikar, Martin Rotar, Ilija Ostojič, Milka Bregar, Inž. Marko Goljar, Stana Dokol, Marija Znidaršič, Jože Miklavčič, Leopold Rokar, Aleš Sink, Rado Belič, Marija Jerič, Rudolf Potočki, Sašo Motokovič, Gojmir Kogovšek, Bogoljub Baraga, Feliks Hrovat, Bogoljub Vižintin, Ignac Marn, Ivan Nemeč, Vladimir Povšek.

ODŠLI

Ivanka Vode, Anton Zot, Antonija Klepec, Vasja Kreft, Jožef Valenčič, Rudolf Strojčan, Inž. Vlado Drusany, Leopold Legat, Andrej Knife, Marjan Bergant, Bogdan Kovčič, Boštjan Muraus, Ivan Dremelj, Heda Kopše, Mihajlo Radujkovič, Andrej Medved, Andrej Nahtigar, Radislav Petrovič, Stanislav Ogulin, Ivan Tršinar, Marjan Mušič, Ivan Hudolin, Franc Velkavrh, Anton Kovačič, Stane Mitrič, Anton Vidmar, Bogomir Primc, Peter Klemenc, Andrej Zebavec, Anton Juhant, Josip Lukanič, Andrej Anžin, Peter Florjaničič, Ladislav Sinur, Božidar Najdek, Zvonimir Čilič, Anton Podražaj, Branko Ratkovič, Ciril Klemenčič, Stane Rabič, Janez Galičič, Zdravko Hribernik, Anton Skoda, Božo Simič, Anton Krakar, Franc Mercina, Franc Vidmar, Jože Vidmar, Jože Metelko, Mihael Bokalič, Mehmed Beganovič, Hasib Skokič, Anton Selšek, Anton Strajnar, Zivorad Cekovski, Anton Sivovec, Jože Zaletelj, Jože Tomšič, Rudolf Oberstar, Mato Lutring, Milan Kovačič, Aleksander Horiš, Jože Blatnik, Ivan Has, Franc Kuplenik, Alojz Praust, Josip Jambrovič, Husein Selimovič, Karel Kastelic, Ivan Rutnik, Ciril Modič, Ivan Ferlin, Gobar Skvarc, Ivan Debeve, Janez Zor, Krsto Uršuzelovič, Anton Krašna, Jože Peterka.

Tudi v septembru in oktobru smo imeli v našem podjetju nekaj pomembnih obiskov, bodisi poslovnega ali vljudnostnega pomena.

Dne 12. septembra nas je obiskala turška zunanjetrgovnska delegacija, v kateri sta bila gg. Mustafa Rensizbulut in Tahir Henki (slika zgoraj).

Istega dne sta nas obiskala tudi dva južnoameriška predstavnika, in sicer g. Otegui, direktor devizne direkcije Narodne banke iz Urugvaj, in g. Miguel Etchepare, predstavnik vlade iz Čileja.

Dne 3. oktobra pa nas je obiskal grški minister za industrijo g. Nikolas Martis, ki si je prav tako ogledal naše podjetje.

Pred kratkim sta nas obiskala gg. Kham in Mukerjee iz bengalske pokrajinske vlade v Indiji

Razgledi po terenu

OSNOVNA ŠOLA HINKA SMREKARJA JE PRIČELA S POUKOM

V novo šolsko leto

Kakor se zavrti kolesje ogromnega stroja, če vanj spustimo električni tok, tako je zaživelo v šoli in izven nje v prvih septembrskih dneh. Zopet so se odprla šolska vrata in znanja željna mladina se je zgrnila prvega šolskega dne v svoje svetle učilnice, da bi se seznanila s šolskim in izvenšolskim delom v letošnjem letu. Razen učencev, ki so se z vneto lotili šolskega dela, so s svojim delom začele tudi raznovrstne organizacije, društva in krožki na šoli; pa tudi vodstvo šole se je moralo spoprijeti s problemi, ki nastajajo in ki jih ni malo.

V letošnjem letu smo dokončno prilagodili posamezne razredne in predmetne načrte zahtevam novega učnega načrta. Ker so se učitelji že lan-

žave s poukom telesne vzgoje. Ker še niso končani načrti za lastno te- lovalnico, smo navezani na Serce- jejev dom in na dom »Partizana«. V obeh poslopih pa so prostori tako močno zasedeni, da je urnik za teles- no vzgojo za nekatere razrede res malce neroden. Vendar temu ne bo mogoče odstopiti vse dotlej, dokler ne bomo dobili lastne telovalnice.

V Tednu otroka smo začeli deliti tudi malico. Starši vedo, da je cena malice nekoliko višja od lanske in znaša približno 380 din mesečno. Do te podražitve je prišlo zaradi tega, ker bomo v bodoče izključno sami krili vse stroške malicanja. Kljub temu pa apeliramo na starše, da omogočijo svojim otrokom, kolikor je le mogoče, nabavo malice. Podatki šolske poliklinike namreč kažejo, da se je krvna slika slovenske osnovnošolske mladine zelo popravila, odkar je večina mladine deležna smotrno sestavljenih prehrabnih obrokov. Socialno šibkim učencem pa smo tudi letos omogočili brezplačno malicanje.

1. oktobra smo praznovali dan naše šole. S tem smo počastili spomin prežgodaj preminulega slikarja Hinka Smrekarja, čigar ime, nosi naša šola; hkrati pa je bil to tudi dan, ko so razne organizacije na šoli sprejele programe svojega dela. Na predlog Pionirskega starešinskega sveta je Pionirska organizacija sprejela program, ki vključuje poleg osnovne na- loge — to je skrbi vsakega pionirja za čim boljši uspeh v šoli — tudi izvedbo najrazličnejših akcij. Pionirji se bodo pomerili, kot že lansko leto, v zbiralnih akcijah, v pripravah na šolske proslave, pri delu v najrazlič- nejših krožkih itd. Izvoljen je že nov pionirski štab. Veselja in volje do dela je veliko, zato upamo, da tudi uspeh ne bo izostal. Učenci obeh naj- višjih razredov so 1. oktober še posebno slovesno proslavili. Ta dan so bili namreč sprejeti v mladinsko or- ganizacijo. Sklenili so, da bodo spre-

jeli v načrt dela program pionirske organizacije, hkrati pa bodo imeli še posebej vrsto ideološko-političnih predavanj. Ob koncu preteklega me- seca je zaživela tudi šolska skupnost. Učenci 7. in 8. razredov so se sezna- nili s pravicami in dolžnostmi, ki jih imajo kot člani šolske skupnosti. Hkrati pa so iz svoje srede izvolili vodstvo. Letos smo ostali pri zahtevi, naj imajo posamezni učenci samo po eno funkcijo, da ne bi prevelika obremenitev vplivala na njihov uspeh v šoli in da bi svoje delo vršili kar se da zavestno in z odgovornostjo.

Delo je na vseh področjih v šoli v polnem teku. Upamo, da bo vna- ma, ki jo kažejo vsi učitelji in učenci, ro- dila v tem letu veliko uspehov.

B. C.

JESENI SPET

Tako so rekli sekretarji osnov- nih organizacij in člani sekreta- riata tovarniškega komiteja ob koncu seminarja, ki ga je pred nekaj tedni zanje organiziral Občinski komitej ZK Šiška.

Živahne razprave udeležencev so pokazale, kako je postala taka oblika pomoči sekretarjem nuj- na, še posebej zato, ker želimo vključiti v aktivno politično delo mlajše ljudi, ki so brez posebnih izkušenj in jih je treba v tem čimbolj izobraziti.

Glavna tema za razgovor je bi- la vloga ZK v družbenem življe- nju, še posebej pa v naši tovarni in komuni. Žal so bili trije dne- vi, kolikor je trajal seminar, pre- malo, da bi lahko osvetlili vsa vprašanja, ki so jih imeli ude- leženci na jeziku.

Kolokviji, ki so ga uspešno opravili poslušalci ob koncu pre- davanja, je pokazal, da lahko upa- mo na uspehe tudi v praksi. Ude- leženci seminarja so soglasno iz- razili željo, da bi imeli v jeseni spet podoben seminar, na kate- rem naj bi temeljiteje obravna- vali ekonomske enote in sistem nagrajevanja.

PZS V NAVEZI ZA ZELENI ŽIG

Od 2. do 12. avgusta sta bila na alpinističnem taborjenju med 25 pripravniki alpinističnega od- seka Planinske zveze Slovenije tudi litostrojčana tov. Bizjak in Kovač.

Program taborjenja je predvi- deval nekaj tur in 2 vzpona v Martuljkovo skupino in Triglav- sko steno. Pripravniki so se mo- rali povzpeti na več vrhov nad 2000 metrov in samostojno vo- diti navezo četrte stopnje. V gor- skem svetu so se morali znajti le z zemljevidi in fotografijami.

Ker programa niso v celoti iz- polnili bodo dobili zeleni žig kot priznanje in legitimacijo, da so pravi alpinisti, šele po opravlje- nem programu.

Litostrojčki alpinisti računajo, da se bosta novega alpinističnega tečaja udeležila še dva člana našega kolektiva.

M. S.

od 17. X. do 15. XI. 1960

17. in 18. 10.: japonski barvni cinema- scope film CLOVEK Z RIKSO.
19. in 20. 10.: ruski barvni cinema- scope film KAPETANOVA HČI.
21., 22. in 23. 10.: ameriški barvni film KOMU ZVONI.
24. in 25. 10.: ameriški barvni vista- vision film OBRACUN PRI O. K. CORRALU.
26. in 27. 10.: italijanski barvni cine- mascope film HERKULES.
28., 29. in 30. 10.: ameriški barvni ci- nemascope film ZBOGOM OROZJE.
31. 10. in 1. 11.: jugoslovanski film RAZPOKA RAJA.
2. in 3. 11.: ameriški barvni cinema- scope film VOZovi NA ZAHOD.
4., 5. in 6. 11.: ameriški barvni film VELIKAN I. DEL.
7., 9. in 9. 11.: ameriški barvni film VELIKAN II. DEL.
10. in 11. 11.: ameriški barvni cine- mascope film PRINC STUDENT.
12. in 13. 11.: ameriški barvni film NAJVEČJA PREDSTAVA NA SVE- TU.
14. in 15. 11.: ameriški barvni cine- mascope film NOČNI PREHOD.

MATINEJA

23. 10.: Dokumentarni film NA MRT- VI STRAZI.
30. 10.: Slovenski film DOLINA MI- RU.
6. 11.: Ameriški film AFRISKI LEV.
13. 11.: Dokumentarni film RESEVAL- CI.
Cenjene obiskovalce obveščamo, da bomo film ZBOGOM OROZJE in KO- MU ZVONI zaradi izrednih dolžin predvajali s pričetkom ob 15.30, 18. in 20.30. uri.

Samopostrežna trgovina

Zaradi rekonstrukcije Celovške ceste sta pri rušenju nekaterih hiš odpadli dve špacerijski trgo- vini, trgovina z delikatesnim blagom in prodajalna mesa in mes- nih izdelkov.

Zaradi precejšnjega zmanjšanja zmogljivosti trgovinske mreže na tem območju je Svet za gospo- darstvo občine Šiška sprejel po- nudbo trgovskega podjetja »Pre- hrana«, da adaptira lokale na Ce- lovški cesti 63 (Pri uri) in jih z lastnimi sredstvi uredi v prvo samopostrežno trgovino v Šiški.

Asortiman blaga v tej non-stop prodajalni bo obsegal zlasti vse špacerijsko oziroma kolonialno blago, delikatese, sadje in ze- ljavje, mleko in mlečne izdelke, meso in mesne izdelke, kruh in pecivo, alkoholne in brezalkohol- ne pijače, gospodinjske galante- rijske predmete iz lesa, plastič- nih mas in čistilna sredstva ter tobačne izdelke. Zaradi razširitve prodaje mleka, kruha in tobaka bo odpadla prodaja pečene perut- nine.

Trgovina bo opremljena s kor- itom za globoko zmrzovanje, prav takobno imela tudi primeren hladilnik, hladilni pult, 80 žičnih košaric, mlin za kavo, mlin za moko in ostale priročne aparate. Skupna nabavna vrednost opreme znaša 8,909.000 dinarjev.

Nova samopostrežna trgovina bo zajemala preskrbovalno področje ves kompleks med Frankopansko ulico, gorensko proggo, Aljaževo ulico in Pod gozdom. Na tem pod- ročju stanuje približno 6000 ljudi.

Investicijski znesek je 6,450.000 dinarjev ali 25.200 oziroma 33.000 dinarjev neto kvadratne površine. Obratna sredstva — približno 6,000.000 dinarjev — zagotavlja grosistično podjetje.

Predvidoma bo zaposlila trgo- vina 15 oseb in bodo delali v 2 izmenah.

Ker bo vhod v trgovino na se- verni strani pri stari cerkvi, bo-

do morali prestaviti telefonsko govorilnico na ustreznije mesto. Samopostrežna trgovina bo od- prta predvidoma 29. novembra.

PREVENTIVA Z MLEKOM NI V REDU

V aprilski številki mesečnika »Lito- stroj« je med drugim pisalo: »Po- vprečno nam ostane na mesec po tisoč litrov mleka, ki ga ponovno razdelimo med upravičence.«

Številka pove, da na mesec ni raz- deljeno kar dva tisoč obrokov mle- ka. To seveda zajame veliko delav- cev. Zadeva z mlekom pa se vleče že nekaj let. Eni ga ne marajo za- radi nehijskega videza mlečnih po- sod, drugi zopet zaradi slabe kvali- tete, tretji pa zaradi motenj v pre- bavih, kar je le posledica prvih dveh navedenih vzrokov.

Anketa, ki je predlagala sir name- sto mleka, ni bila upoštevana. V februarju t. l. mi je tov. Savor iz HTV rekel, da bodo čez pol leta napravili ogrevalno peč za mleko v politrijskih steklenicah. S tem bi na higieni in kvaliteti mleka zelo pri- dobili. No, danes je še vedno vse pri starem.

Mislili smo, če je v časopisu nekaj objavljeno, bo zalego, kajti številka tisoč litrov mleka na mesec je ni malo, če ga potrebni ne prejemo. Zato bi bilo prav, da bi nam odgo- vorni na tem mestu dali svojo raz- lago o gornji zadevi, da bi odpravili senco na obeh straneh.

FRAN VODNIK

EVELINE WOHLFEILER SPET NA PLATNU

Naša priljubljena najmlajša filmska igralka Eveline Wohlfeiler, ki jo vsi dobro poznamo pod imenom »Lotti« iz filma »Dolina miru«, »Mandine« iz filma »Do- bro morje« in filma »Tri četrtine sonca«, bomo imeli priložnost kmalu ponovno videti na platnu.

Tokrat se bo predstavila v vlogi »Metke« v pravljičnem filmu »Metkine sanje«. Film bo posnela filmska ekipa Ljudske tehnike Šiška. Posneli ga bodo v barvah in cinemascope sistemu. V ostalih vlogah bodo sodelovali: Boris Virk, Veronika Jeskar, Tanja Siedl, Iris Vinkler, Nataša Hacin- ter ostali učenci in učenke osem- letke »Zvonka Runka« v Šiški. Sodelovali bodo še: Boris Jeruc — vodja snemanja, Herman Bole — scenograf in inspicent (redi- telj), Dušan Klopčič — tonski tehnik (snemalec zvoka), Vaneli — kamera (snemalec slike) — mojster za barvno fotografijo, Janez Maver — razsvetljava (električni mojster).

Film, ki bo poslan na festival kratkih filmov v Beogradu, je sneman posebej za ta festival, ki bo meseca novembra, vrteli pa ga bodo tudi na festivalu v Ljubl- jani letos. Film bo režiral E. P. ki je spisal tudi scenarij za film.

Na tem mestu je treba pohval- no omeniti ravnateljstvo Indus- trijsko-kovinarske šole »Lito- stroj« in Upravo kina »Litostroj«, ki sta znatno prispevali k ure- sničitvi programa LT; ravnatelj- stvo IKS »Litostroj« je odstopilo za vaje malo dvorano kina »Lito- stroj«, uprava kina »Litostroj« pa zvočne elemente.

Edvard Pleterky

MUKI

Med ogromnimi kosti mrtvega rja- večega železa se je nekaj zganilo. Najprej se je pokazal glav, košat r- pek, nato pa ljubka glavica z majh- nimi živahnimi očmi in vitek trup. Veverica! Veselo je skakljala po od- litkih, včasih pa je obstala in sedla na zadnje tačke in se razgledovala in se čudila kosom železa.

Delavci so imeli odmor. V skupi- nah so posedali po travi in pred svo- jim obratom. Zdačji pa je eden iz- med njih zagledal veselo živalico. »Veverica!« je vzklilni. »Muki... muki...« je poklical in jo hotel ujeti. »Pridi, Muki!« so jo va- bili tudi ostali delavci. Veverica je bila gluha za tako dobrikanje. Eden izmed Litostrojčanov se je po- gnal za živalico, tovariši so mu sle- dili. Prišel se je lov. Veverica se je ustrašila in zbegano preskakovala po ulicah. Seveda je niso ujeli. Upe- hali so se in razjezili. Nekdo je po- bral kamen in ga zalučal za veverico. Kmalu se je usula nanjo prava toča kamenja. Eden jo je pogodil. Vever- ica je padla, mrtva pa še ni bila. Rjavi kožušček je pordečela kri. Obrazi naših delavcev so se razja- snili. »Pa smo jo!« Pohiteli so k umi- rajoči živalici. »Lepa je... so ugo- tovlili...« Kako lep kožušček ima... In kako košat rep...

Zatullila je sirenja. Odmor je bil končan. Delavci so šli na svoje delo. Zabrneli so stroji. Muki pa je oble- žal na ogromnem kosu rjavečega že- leza. Telesu mu je trzalo v posled- njih krih. Po mehkem rjavem ko- žuščku pa se mu je cedila topla rde- ča kri.

Drobne občinske novice

GRADNJA ZDRAVSTVENEGA DOMA

Po dokončanju zidarskih del so v Zdravstvenem domu v Šiški položili v I. nadstropju tlak in izdelali približno 70% zunanje fasade.

Od projektne dokumentacije še vedno ni izdelan projekt zunanje ure- ditve okolice, ki jo bo nujno potreb- no urediti pred otvoritvijo doma. Ra- zen tega bo potrebno na tem odseku zgraditi novo zbiralno stanovanjsko cesto, vsaj v makadamu, v kolikor ne bo dostop predviden s trga pred upravno zgradbo.

OBRAT DRUŽBENE PREHRANE

Nadaljujejo z delj pri izdelavi glav- nega projekta.

PRESKRBOVALNI CENTER B

Izvajanje obrtniških del se nada- ljuje. Naročeni so že posamezni deli opreme za trgovski predel.

SAMOPOSTREŽNA TRGOVINA

Investicijski program za adaptacijo obstoječih lokalov v pritličju hiše na Celovški cesti in glavni projekt sta izročena v potrditev pristojnim komi- sijam.

VPISANO

V šišenski volilni imenik so od 1. do 31. avgusta vpisali 83 novih prijav, 147 odjav, 43 novorojenih, 55 porok in 15 razvez.

Praktikant v Litostroju

Praktikantka Nevenka Mužič nam je poslala prispevek o prak- tikantih v našem podjetju in o nekaterih predlogih kadrovske- mu sektorju.

S pričetkom šolskih počitnic se je v Litostroju zaposlilo 137 prak- tikantov, od katerih je zadnja skupina nastopila delo 2. avgusta. V letošnjem letu je bilo zaposle- nih v podjetju največ dijakov iz Tehniške srednje šole in Eko- nomske srednje šole. Zlasti mnogo je bilo dijakov iz gimnazije in osemletke. Prav na zadnjih je bil letos »oudarek z namenom, da se seznanijo z načinom dela in proizvodi v tovarni. Seveda so opravljali svojo prakso tudi ští- pendisti. Od teh: 9 strojnikov iz TSS, 5 dijakov iz Ekonomske srednje šole, 2 iz administrativne, 2 iz metalurškega oddelka TSS in 2 iz elektro-oddelka TSS. Iz univerze pa je bilo 6 strojnikov, 2 iz elektro-oddelka, 1 metalurg, 1 iz ekonomske in 1 iz filozofske fakultete. V tovarni sta bila tudi dva poljska študenta-praktikan- ta, od katerih eden je pripravljal svojo diplomsko nalogo. Na dan

vstaje 22. julija, ki je tudi nji- hov državni praznik, jim je to- varna omogočila tridnevni izlet v Moščenico Drago. O skrbi za odmor ljudi sta se zelo pohvalno izrazila. Na prakso je tovarna povabila tudi bodoče štípendiste. Odstavilo so se 1 iz elektro-oddel- ka TSS, 1 iz strojnega oddelka TSS in 1 iz strojne fakultete. Pohvalno je, da je bilo med prak- tikanti tudi nekaj takih, ki jim praksa ni bila obvezna, ker so bili v delovnih brigadah.

Zdaj, ko so potekli praktikantom v Litostroju zadnji dnevi njihove zaposlitve, je med njimi kadrov- ski sektor izvedel anketo, s kate- ro bi želel pridobiti izkušnje za prihodnje delo. Ena izmed pri- pomb je, da bi sedanji način na- grajevanja po osebnih ocenah za- menjali z nagrajevanjem po učinku.

Iz ankete je razvidno, da so praktikanti zadovoljni, da si naj- prej ogledajo tovarno in da si sami izberejo delovno mesto. Mnogo je bilo pripomb o odnosih mojstrov in delavcev do prakti- kantov, ki niso bili vedno naj-

boljši. Mislim, da bi bil uspeh praktikantov v prihodnje precej večji, če bi jim zaupali vsaj malo odgovornejša dela in me samo dela, za katera so potrebna naj- osnovnejša ročna dela. Seveda naj bi bila to taka dela, pri ka- terih se dajo napake sistematsko odkriti, da ne bi bila zaradi njih oškodovana proizvodnja. (Neka- teri praktikanti so mišljenja, da bi se morali seznaniti s pred- stavniki političnih organizacij in s predstavniki družbenega samo- upravljanja.

Vsi praktikanti smo načeloma zadovoljni s programom prakse, ki ga je zasnoval kadrovski sek- tor. V tem kratkem času smo se prepričali, da Litostroj posveča precejšnjo pozornost vzgoji ka- drov in se trudi, da bi že mladi spoznali delo, ureditev in pro- izvode tovarne.

Ob desetletnici delavskega samoupravljanja in trinajstletnici obstoja tovarne čestitam praktik- antki delovnemu kolektivu in mu želimo še večjih delovnih zmag.

Inž.
MARKO
KOS

Od Rima do Kalkute

8

Doma lahko piješ brez dovoljenja, ne pa na javnih krajih. Zato je malo javnih lokalov. Če pomisliš, da je New Delhi večmilijonsko mesto (nad dva milijona prebivalcev). Vsi lokali so v središču mesta, na Connaught Circle, kjer je v krogu več ulic s trgovskimi hišami, a v središču kroga je park. Tu so vse velike trgovine, zastopništva, letalske linije itd. V boljših lokalih, kamor zahaja Evropec, igra glasba,

Po jedi vsi kolcajo, tudi višji sloji, kar je znak pohvale, da je bila jed odlična.

Reveni ljudje se hranijo v glavnem s čapati, ki jih peko med dvema razžarjenima opekama na prostem, in s čebulo. Jedo samo enkrat na dan. Kvalificirani delavci jedo dvakrat na dan, od tega opoldne večinoma čapati in koštrunovo omako v kantini, kar jih stane pol rupije (dnevna plača se vrti med dvema in štirimi rupijami). Zvečer si sami kaj naredijo na skupnem ognju. Pri tem mislim na kvalificirane delavce, monterje. Med delom jim večkrat prinesejo pomočniki čaj, ki je tu vsakdanji kot voda, in sicer po angleškem običaju z mlekom.

Plače indijskih nameščencev so zelo nizke, če jih primerjamo z življenjskimi stroški. Razlike v plačah med najnižjim in najvišjim uslužbencem so izredno velike, lahko rečem, da je najvišja plača stokrat večja od najnižje. Snažilec ima 25 do 35 rupij mesečno, poštar 50 do 75, nižji uradnik 60 do 80, inženir-začetnik 350, višji uradnik-inženir 1200, glavni inženir 2500 rupij na mesec. Konec leta 1959 je vlada uredila vprašanje najnižjih državnih nameščencev, ki so živeli zares bedno, tako da jim je povišala plače in uvedla nekakšno pokojnino, ki je do sedaj ni bilo. Zaradi pomanjkanja so bili ti ljudje prisiljeni vzeti vsakršno podkupnino. S temi ukrepi se dejansko zmanjšujejo izredno velike in docela neupravičene razlike v plačah med različnimi kategorijami, kar je še vedno ostanek prejšnje delitve vsega življenja v kastni sistem, v katerem imajo najnižji samo to pravico, da služijo višjim kastam. Ta proces razlik se bo še nadaljeval, ker ga bosta terjala razvoj industrializacije in napredek splošne sveteljenosti. Ta proces bo dal iste rezultate, kot smo jih imeli priložnost opazovati v zgodovini Združenih ameriških držav, kakor tudi v novejši zgodovini Švice in Zahodne Nemčije, kjer so razlike med plačami dobile ustrežnejše razmerje.

Pri gornjem obravnavanju razlik nisem upošteval najvišjih plač v državni administraciji, niti plač direktorjev po industrijskih podjetjih. Prav tako pri tem ni mogoče upoštevati plač raznih strokovnjakov v zasebnih podjetjih in trgovskih družbah, ki so mnogo višje kot v državnih ustanovah, tako da bi primerjava izpadla še slabše.

Socialnega zavarovanja v Indiji ni; zato je bolezen za nameščencevo družino strašen udarec. Vsa zdravila je treba kupiti, a njihova cena ni v sorazmerju s plačami, ker so večinoma uvožena. Zdravnikove obiske je treba plačati, a v bolnišnici velja en dan oskrbe 32 rupij brez ordinacij. Zgodilo se je, da je dobil pljučnico sin računovodje pri mojem znanecu, ki mu je dajal 75 Rs plače na mesec. Zdravnik ni hotel priti; zahteval je, da mu pošlje taksij. Računovodja je bil ves obupan: za taksij bi moral dati 5

Rs, a za obisk je zdravnik računal 50 Rs. Znanec je poslal svoj avto. »Če bi jaz klical zdravnika,« mi je rekel, »bi prišel kar s svojim avtom in mi računal samo 30 Rs, kot je to običajno.« Vprašal sem, zakaj takšna razlika. »Zato, ker sem bogat! Je že tako, da se na reveža vsakdo spravi.«

Stanovanja so izredno draga, dasi so h še v primeri z našimi zelo preprosto grajene: opečne stene v betonskem skeletu ali celo vse iz betona. Vse vodne instalacije so na zunanjih stenah, ker ni nevarnosti zmrzovanja. Tla so iz brušenega terazza, ker ni mraza. Lepe vile rastejo kot gobe po dežju na vseh straneh, ogromni kompleksi, kot je vsa Ljubljana, so zrastle v enem letu. Večinoma zidajo privatniki, in sicer zato, da nalože denar v nepremičnine in da se jim ta denar dobro obrestuje. Razen njih zida mnogo tudi država, in to velike, enotne stanovanjske bloke z majhnimi stanovanji. V bloke se vseljujejo ljudje, ki so stanovali dotlej v umazanih luknjah. To so predvsem refudžisti, izgnanci iz Pa-

mi napravami, ki ustvarjajo prijetno suho in hladno ozračje, primerno za spanje in počitek, so prebivalci blokov izpostavljeni vsej strahotni vročini, ki si je v najhujših junijskih dneh ne moremo predstavljati. V tistih dneh se prenekateri pešec naenkrat zgredi od sončne kapi ali napora. Stanovalci spe na balkonih zunaj in sicer od februarja do oktobra, na posteljah, ki so iz lesene ograjene, prevlečene s pletenimi trakovi. V premožnejših družinah pokrivajo postelje s perilom, vzglavnikom in odejo, medtem ko spe nižji sloji brez posteljnine. Služabniki spe zunaj pred hišami in si prinese postelje iz garaž, kjer so zložene čez dan.

V vseh službah, po hotelih, restavracijah, trgovinah, srečujete same moške. Ženski sploh ne vidite. Moški so služabniki po hišah, moški so perice, imenovani »dobjiji«, moški kuhajo, perejo, likajo, čistijo, pometajo in servirajo. Zaradi tega ima ženska izjemen položaj v družbi, ki ga ni mogoče primerjati s podobnim položajem v muslimanskih deželah, kjer je ženska brezpravna, ne sme od doma in ne sme niti pokazati svojega obraza. Tam je

Tovarniški drobiž

PROŠNJA UREDNIŠTVA

Zaradi velikega povpraševanja različnih zunanjih interesentov po prvi in drugi številki našega časopisa prosimo uredništvo glasila »Litostroj« vse člane našega kolektiva, da nam prinesejo izvode teh števil, ki jih morebiti še hranijo. Prve številke so nam pošle in smo zaradi tega čisto v zadregi.

Uredništvo

O DVEH LITOSTROJČANIH NA DANSKEM

V danskem časopisu »Folketidende«, ki ga izdaja družba Lolland-Falster, je dne 9. avgusta 1960 izšel na 3. strani članek pod trikolonskim naslovom: »Dva Jugoslovana na praksi pri Lolland-Falsterju« in podnaslovom: »Mojster Radoš Krulej se uri v strojni obdelavi v Holebyju in pomočnik mojstra Andrej Starc v vlvanju pri Guldborgu v Nykoebingu F.« Nad člankom objavlja list štirikolonsko sliko našega podjetja s podpisom: »Jugoslovanska tovarna Litostroj, kakor izgleda danes.«

Članek je zelo pristržno napisan. V uvodu čitamo med drugim: »Pri Lolland-Falsterju sta trenutno na obisku dva Jugoslovana. Povod za to je v tem, da je velika jugoslovanska tovarna Litostroj prav te dni prevzela licenco tvrdke B & W za proizvodnjo danskih Dieslovih motorjev; oba Jugoslovana sta tu, da bi spoznala, kako poteka ta stvar v praksi.« Nato navaja časopis nekaj izjav obeh članov našega kolektiva, ki sta zadovoljna, da se kljub jezikovnim težavam lahko sporazumevata z danskimi delavci, ker povezuje oboje »skupni strokovni jezik«. Danski tovariši grede obema zelo na roko. Danci imajo v gradnji Dieslovih motorjev že lepo tradicijo, Jugoslovani pa črpamo iz njihovih izkušenj in »prizadevali si bomo, da te izkušnje prenesemo v Ljubljano«. Člana našega kolektiva sta navedla tudi nekaj podatkov o naši tovarni in perspektivah v gradnji Dieslovih motorjev pri nas. Časopis pripominja v tej zvezi: »Očitno je, da so se Jugoslovani lotili dela v tej zadevi temeljito.«

OBUJALI SO SPOMINE

V nedeljo, 25. septembra, je tenrski odbor Zveze borcev Zgoranja Šiška organiziral izlet svojih članov v partizanske kraje Bele krajine. 230 članov te organizacije si je ogledalo partizansko bolnišnico v Jelendolu, bazo 20 v Kočevskem rogu, Črnomelj in Metliko, kjer so imeli partizanski miting.

Izlet v partizanske kraje so nekdanji boreci in aktivisti organizirali prvič. V prejšnjih letih so namreč porabili precejšnja sredstva za postavitev spomenikov in plošč padlim borcem na njihovem terenu. Ivan Roje

MEDNARODNO PRIZNANJE PETRU KOCJANČIČU

Na mednarodni razstavi umetniške fotografije v Rio de Janeiru, ki jo je pred nedavnim organizirala revija »Fotoarte«, je razstavljal tudi Litostrojčan Peter Kocjančič in dobil za uspele fotografije častno diplomu. Za to razstavo so poslali fotografi-umetniki z vsega sveta nad 3000 fotografij. Jugoslavijo je zastopalo 10 umetnikov.

OJ TA VOJAŠKI BOBEN...

Iz Sabca se nam je oglasil tovariš Zdravko Hribnik, ki služi v tem kraju vojaški rok in nas prosil, da bi mu pošljali naš časopis. Takole piše med drugim:

»Sedaj, ko sem na odsluženju kadrovskega roka, me še posebej zanima vse, kar se dogaja v podjetju, saj želim biti o vsem na tekočem. Posebno me zanima delovanje »Odra mladih«, katerega član sem bil.

Iz Bjelovara v Hrvatski nam je pisal Jože Zvek, ki je šele pred nedavnim izvedel, da v tovarni izdajamo časopis. Preko našega lista želi izvedeti kaj več o proizvodnji, o delu mladinske organizacije in podobno. Ob koncu čestita celotnemu delovnemu kolektivu Litostroja ob 10. obletnici samoupravljanja in 13. obletnici livarne sivé litine.

Vrvež po ulicah starega Delhija

tudi pleše se, a v glavnem se samo je, ker Indijci na splošno ne znajo plesati, niti se mladina med seboj ne družijo, kakor da za to ne čuti potrebe. Plešejo samo starejši zakonski pari iz višjih slojev.

Zelo je cenjena kitajska hrana, ki je izredno okusna, razen evropske seveda. Od indijskih specialitet je najbolj cenjen Tandoori chicken tanduri piščanec, ki se več dni namaka v mleku, kisu in »raznih začimbah, papriki in pfeferoninam prašku; pri naročilu se zelo hitro opeče v razžarjeni glinasti peči. Jedo ga z rokami, okus je čudovit, meso se kar stopi na jeziku. Zraven jedo mlado čebulo in »nam«, nekak naš omet, debelo pečen, vendar brez masti in olja. Zlahka poješ celega piščanca in čim večkrat ga ješ, raje ga imaš. O ostalih indijskih jedeh ni kaj povedati; v glavnem jedo pečeno koštrunovo meso z različnimi omakami in ostalimi začimbami, med katerimi sta najbolj znana »kari« in »čili«. Po tem se jedi tudi imenujejo: riž-kari, piščanec-kari, riba-kari. To je izredno ostra začimba rumenkaste barve, po kateri te peče ves prebavni trakt kot žareče oglje in ga ne pogasiš z nobeno pijačo. Zraven ne jedo kruha, temveč »čapati«, suhe, trde in tenke omelete. Indijci jedo s tremi prsti, desnice, uporabljajoč kos čapati-ja zelo nežerirano; zato zelo ne-veže uporabljajo nož in vilice v levici, kadar so v tuji družbi. Še tedaj si pomagajo tako, da najprej zrežejo vse meso in ga nato jedo samo z vilicami v desnici.

Tu se lahko okrepite z vročimi »čapati«

kistana, ki so večinoma zelo izobraženi in imajo dobra mesta v prosveti in upravi, vendar so se priselili v Indijo z družinami dobesedno na golo, ker jim Pakistanci niso dovolili vzeti s seboj ničesar. Novo štirisobno stanovanje v privatnih vilah, kjer ima vsaka spalnica svojo kopalnico, stane mesečno 400 do 600 Rs, kar je odvisno od kraja. Malo večje stanovanje na boljšem mestu velja mesečno 600 do 800 Rs (76.000 do 100.000 din). To so ogromne vsote, ki jih večina seveda ne zmora. V njih stanujejo predvsem evropejci in visoki uradniki ali trgovci, ki imajo neverjetno mnogo denarja, pridobljenega s špekulacijami in posredništvom, ki je med najlažjimi in najbolj dobičkonosnimi posli.

Nekoč sem bil povabljen k takšnemu bogatemu trgovcu, lastniku velike trgovske firme. Videl sem bogastvo, kot ga v Evropi že redko najdeš. Imel je pet velikih ameriških avtomobilov. Vila v lepem vrtu mu je bila samo za sprejem gostov in za zabavo. Za stanovanje je imel svojo vilo, sestra in brat vsak svojo vilo. Sprejeli so naš molčeči lakaji v livreh. Vse sobe so bile bogato opremljene. Iz njih si lahko prišel neposredno na vrt, v katerem je dišalo cvetje. Sam je sedel kot barman za barsko mizo v posebnem prostoru, kjer je imel na steni na stotine steklenic različnih žganih pijač. »To je moj privatni bar. Tu ni prohibicije,« nam je rekel.

Stanovanja indijskih uradnikov so majhna in skromno opremljena. Stanujejo po večnadstropnih blokih, ki imajo skupne balkone. Medtem ko so v vilah spalnice opremljene s klimatični-

Središče New Delhija je Connaught Circle; poslovne zgradbe obdaja zelen park v obliki kroga

Zvezvedrila

Naš časopis na dveh razstavah

Križanka

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
15							16						
17				18			19				20		
21			22		23					24			
25				26		27			28				
29			30		31			32				33	
34			35		36		37			38			
			40					41					
42	43			44			45			46	47	48	
49			50					51		52		53	
54		55				56		57		58		59	
60					61			62		63			
64				65					66		67		
68				69				70		71		72	
73								74					

Sestavil Franc Ratej

VODORAVNO: 1. Jugoslovanski plavalni rekorder, 8. Poljski pridelek, 15. nekdanji svetovni rekorder v namiznem tenisu, 16. kameni meteorit, 17. Kratica za gospod (angl.), 18. tovarna v Mariboru, 20. Slonov zob (vulgo), 21. Pivo (nemški), 23. Plačilni listek, 24. Velika predsoba, 25. Rek, 27. Bukov plod, 28. Ameriški raketni strokovnjak, 29. Nikalnica, 30. kuhinjski pribor, 32. Zival z lepim perjem, 33. Kratica za »jeklo«, 34. Človeški organ, 36. Prodajalec banan, 39. Mednarodni izraz za cesto, 40. Onesnaži vodo, 41. Kraj blizu Kranja (obratno), 42. Izvirna kratica za ZDA, 44. Pridvig, 46. Tovarna v Ljubljani, 49. Medmet, 50. Sola (v ljudski govorici), 51. Iti, hoditi (srbohrv.), 53. Kratica za primer, 54. Spremljevalec naših Himalajcev, 56. Jeza, 58. Jugoslovansko filmsko podjetje, 60. 0s (kem. form.), 61. Glavno mesto ZAR, 63. Svinec (srb.), 64. Kratica Jugoslovanske bančne ustanove, 65. Izdelki naše tovarne, 67. Gredo (srb.), 68. Vzklík, 69. Ime znane italijanske pevke zabavnih melodij, 70. Ime našega pevca popevk, 72. Simbol za Iridij, 73. Vzhodni državnik, ki se je sestel s Titom v New Yorku, 74. Reka v ZDA.

NAVPIČNO: 1. Ime klovna v domačem odrskem delu, 2. Ostanek sadaža, 3. V Litostroju udomačen izraz za livarja, 4. Pamet, 5. Pritajen ropot, 6. Državljan dežele v sklopu Velike Britanije, 7. Mesto v Sloveniji, 8. Nadzornik (spačenka), 9. Dar (germanizem), 10. Vek, 11. Medmet, 12. Reka v Hrvaški, 13. Venec, 14. Glavno

mesto države Georgije v ZDA, 19. Ime priljubljene pevke (Zubović), 22. Reka v Evropi, 24. Priprava za merjenje časa (obratno), 26. Mesto na Primorskem, 28. Večje ribiške ladje, 31. Center hmeljarstva na Štajerskem, 32. Nekdanji nogometaš Crvene zvezde (sedaj trener), 35. Insekt, 37. Velika afriška reka, 38. Mož, ki je edini preživel vesoljni potop (biblijsko tolmačenje), 39. Kratica za Vzhodnonemško republiko, 42. Sprejet — odobren, 43. Del ženskega perila, 45. Ljudski izraz za gostilničarje (obr.), 47. Osemenim, 48. Strokovnjaška zarezja v kovino, 50. Plemenit, 52. Moško ime, 55. Kratica za narodnosvobodilno borbo, 56. Ime predvojnne filmske igralka (Leander), 57. Reka v FLRJ, 59. Ime znanega violonista, ki je pred kratkim gostoval v Litostroju, 61. Turška trdnjava, 62. Nekdanji hokejist Partizana (Kanadčan), 65. Moštvo (srb.), 66. Številó, 69. Bivši burmanski premier, 71. Reka.

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

VODORAVNO: 1. Sutjeska, 8. Bolana, 13. Island, 14. Larsen, t. 16. Ate-ne, 17. Padalo, 18. GL, 19. Mata, 20. Kobila, 21. Zre, 22. Kvi, 23. Malaja, 24. Svet, 25. Aa, 26. Patimo, 27. Kloni, 28. Perica, 29. Grenak, 30. Stenica, 32. Pripeka, 33. Tanaka, 34. Bratec, 35. Omela, 36. Granic, 37. Mg, 39. Laze, 40. Primik, 41. Par, 42. Ari, 43. Planet, 44. Boli, 45. RA, 46. Slaven, 47. Motiv, n. 48. Plevel, 49. Sirena, 50. Albani, 51. Ultrapas.

NAVPIČNO: 1. Siamka, 2. Ustava, 3. Tleti, 4. Jana, 5. Ene, 6. SD, 7. Alabama, 8. Brala, 9. Osla, 10. Leo, 11. An, n. 12. Atletika, 15. Adijo, 17. Polica, 18. Grenak, 20. Katica, 21. Zvo-nec, 23. Marika, 24. Slepce, 26. Penale, 27. Kritik, 28. Penezl, 29. Granit, 30. Stolarna, 31. Tamara, 32. Pramen, 34. Brinelu, 36. Grave, 37. Malina, 38. Grivas, 40. Plavi, 41. Potep, 43. Plen, 44. Bora, 46. Sla, 47. Mir, 48. PB, 49. St.

POSETNICI

DANICA E. A. TULSKA
KUMROVAC

MATEJ SICEJ
KOVOR

V gornjih posetnicah se skrivata eden izmed naših obratov in poklice našega delavca. Poiščite ju! Pravilne odgovore obeh posetnic bomo izžrebali in nagradili s 1.000 din. Odgovore s polnim naslovom vrzite v nabiral-nike najpozneje do 5. novembra. Ime izžrebanega reševalca bomo objavili v naslednji številki.

TEHNIKA

Časopis »Tehnika«
organ Zveze inženirjev
in tehnikov Jugoslavije,
izhaja vsakega prvega
v mesecu

Obsega:

1. Splošni del tehnike
2. Naše gradbeništvo
3. Rudarstvo in metalur-gijo
4. Strojništvo in elektro-tehniko
5. Kemično industrijo
6. Prehranjevalno industri-jo
7. Promet
8. Organizacijo dela
9. Obvestila industrijskih podjetij o njihovih pro-izvodih in tehničnih do-sežkih.

Vsaka številka obsega približno 250 strani velikega formata 21 x 29 cm.

Letna naročnina: 12.000 dinarjev.

Posamezna številka:

1.250 dinarjev
Naročila pošiljajte na na-slov: DIREKCIJA ZA IZ-DAVAČKU DELATNOST
»TEHNIKA«, Beograd,
Kneza Miloša 7/II; telefon
30-106, 30-057 in 30-024

LITOSTROJČANI

Velika zbirka Prešernove knjiž-nice obsega sedem literarnih in poljudnih knjig in umetniško barvno reprodukcijo. Stane sa-mo 600 dinarjev. Naročite jih lahko pri Kseniji Šmid v raču-novodstvu, telefon 308.

ODPRTA JAMA

LITOSTROJSKI REBUS

VELIKA SKRIB

V našem počitniškem domu so se tovarišice veselo pogovarjale in razpravljale o svojih težavah in skrbeh; mož seveda ni bilo zraven. Ugotovile so, kako lepo je biti takole na dopustu brez

vsakdanjih skrbi, pa se oglasi ena izmed tovarišic:
»Jaz pa imam skrb — in še kakšno! Zelo, zelo me namreč skrbi, kako bom ta čas zvesta možu.«

CORPUS DELICTI

STROJNIŠKI VESTNIK

glasilo oddelka za strojništvo, inštituta za turbostroje, društva strojnih inženirjev in tehnikov LR Slovenije, strojne industrije Slove-nije.

Prinaša aktualne članke iz strojništva, pregled domače in tuje strokovne literature, društvene vesti, poročila o delu in uspe-hih vseh vodilnih tovarn strojne industrije.

Izhaja dvomesečno v nakladi 3000 izvodov,

Uredništvo in uprava: Ljub-ljana, Aškerčeva 16.

STANOVANJSKA SKUPNOST »LITOSTROJ«

išče sodelavce za delo v popoldanskih urah v honorarnem razmerju

Potrebujemo: 2 krovec, 2 zidarja, 2 pleskarja
2 vodovodna instalaterja,
2 električarja.

S sprejetimi prijavitelci bo sklenjena pogodba z urno plačo od 120.— do 135.— dinarjev.

Prijave sprejema Stanovanjska skupnost »Litostroj«, Djakovi-čeva ul. 4

negi, športnega i. dr. udeleževanja itd. Komisiji smo dali na razpolago tudi vse naše dosedanje publikacije, zlasti publikacije ob 10. obletnici delavskega samoupravljanja, kakor tudi komplet našega časopisa, v katerem so zbudile pozornost komisije zlasti naše reportaže o življenju delavcev izven dela.

O ODNOSIH PODJETJA Z JAVNOSTJO

Dušan Mrvoš je v glasilu delovnega kolektiva podjetja »Sljeme« iz Zagreba, ki izhaja pod naslovom »Naš vjesnik« (št. 23, z dne 25. septembra 1960), zapisal o odnosih podjetja z javnostjo med drugim:

»Pri nas so ljudje, ki mislijo, da je naša reklama v tem, da od časa do časa v časopisih nekaj čitamo, v radijskih emisijah slišimo ali v kinematografih vidimo nekaj o naših proizvodih. Da. To je reklama za PROIZVODE... Toda za naš proizvodni kolektiv kot MARKO je reklama hkrati tudi dober ali slab GLAS neke prodajalne, oddelka, sektorja, predstavnštva, kakor tudi vsakega izmed nas posameznikov. Naša reklama se zatorej pravzaprav začneja ali končuje tam, kjer posameznik iz našega kolektiva ali neka poslovna enota prihajata v stik z javnostjo. Ta stik lahko povezuje ali razdružuje odnose z njo. Zato nam ne more biti vseeno, kakšni so odnosi podjetja nasproti javnosti. Nasprotno! Negovanju naših odnosov z javnostjo moramo poklanjati največjo pozornost, začeni pri vsakem posameznem delovnem mestu. V ekonomsko razvitih državah posvečajo odnosom z javnostjo največjo pozornost. Že v nekoliko večjih tovarnah ima propagandni sektor poseben oddelek, ki skrbi samo za to, da so odnosi tovarne z javnostjo kar najboljši. Kaj pomeni dober in pravičen odnos z javnostjo? Tak odnos ustvarja simpatijo ali antipatijo nasproti kolektivu kot proizvajalcu. Kjer je simpatija, kupujejo potrošniki bolj pogosto in več proizvodov kakor pri proizvajalcih, ki ali ne uživajo simpatij ali izživajo z odbijanjem antipatije. Javnost pa pomenijo vsi posamezniki ali skupine oseb, ki so izven kolektiva.«

STAVA ZA BRKE

»Dinamovec« Dodo pred tekmo in po tekmi Dinamo—Vojvodina, septembra v Zagrebu, in njegova stava

Časopis »Litostroj« izhaja mesečno v nakladi 3.800 izvodov — Ureja ga uredniški odbor — Odgovorni urednik Peter Likar — Telefon uredništva 33-511 interno 343 in 458 — Cena posamezni številki v prodaji 10 din — Poštnina plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiska tiskarna ČZP »Primorski tisk« v Kopru